

2021

ARCHEOLOGIENOTA

Oscar Van Kessbeeckstraat te Mechelen (Antwerpen)

ADEDE Archeologisch Rapport 659

Boris Horemans

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 659

Archeologienota Oscar Van
Kessbeeckstraat te Mechelen
(Antwerpen).

BORIS HOREMANS

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2021
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	David Janssens
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

Inhoudsopgave

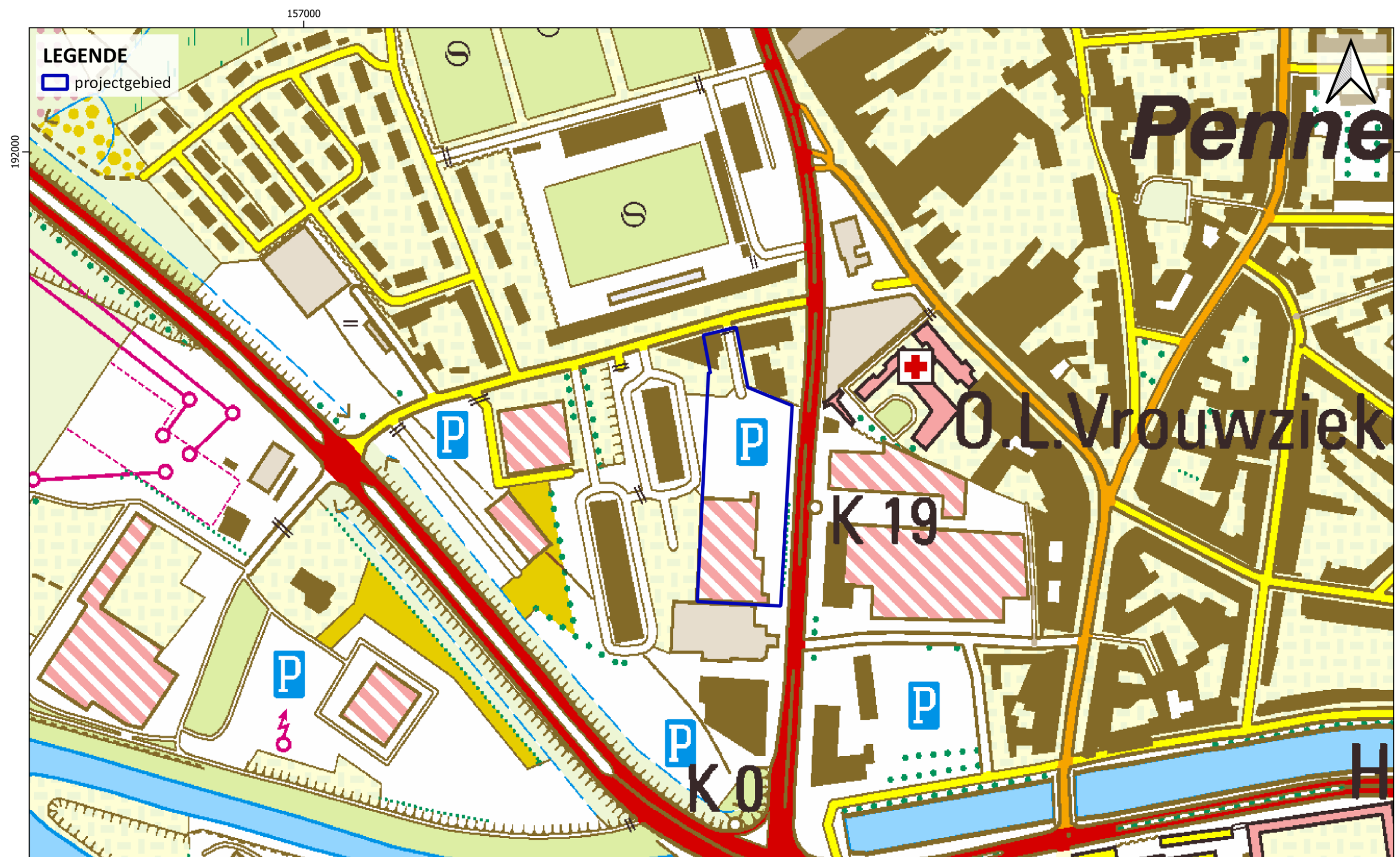
1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek	- 10 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 10 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 10 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 10 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 11 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 11 -
2.6	Randvoorwaarden	- 15 -
2.7	Werkwijze	- 15 -
3	Assessmentrapport.....	- 23 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 23 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 28 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 28 -
3.2.2	Quartaair geologisch	- 29 -
3.2.3	Bodem	- 30 -
3.2.3.1	Bodemtypekaart.....	- 30 -
3.2.3.2	Potentiële bodemerosie	- 31 -
3.2.3.3	Erosiegevoeligheid.....	- 32 -
3.2.3.4	Landgebruik	- 33 -
3.2.3.5	Gewestplan.....	- 34 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 35 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 35 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 36 -
3.3.2.1	Kaart van Jacob van Deventer (1545-1575)	- 36 -
3.3.2.2	Kaart van Jan Van Hanswijck (1576).....	- 37 -
3.3.2.3	Zicht op het begijnhof door Jan-Baptist De Noter (1565)	- 38 -
3.3.2.4	Kaart van Braun en Hogenberg (1574)	- 39 -
3.3.2.5	Kaart van Blaeu (1649)	- 40 -
3.3.2.6	Kaart van Villaret (1745-1748)	- 41 -
3.3.2.7	Kaart van Ferraris (1771 – 1778)	- 43 -

3.3.2.8	Atlas der Buurtwegen (1840)	- 44 -
3.3.2.9	Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)	- 45 -
3.3.2.10	Kaart van Popp (1842 – 1879)	- 46 -
3.3.1	Luchtfoto 1971	- 47 -
3.3.2	Luchtfoto 1979-1990	- 48 -
3.3.3	Luchtfoto 2008-2011	- 49 -
3.3.4	Luchtfoto 2020	- 50 -
3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 52 -
3.4.1	Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving.....	- 52 -
3.4.2	CAI Indicatoren	- 58 -
4	Besluit	- 60 -
5	Bibliografie.....	- 63 -
6	Lijst van figuren	- 65 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2021A116
Site	Mechelen – Oscar Van Kessbeeckstraat
Projectsigle ADEDE	MECH-OSC
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Aard van de vervolgwerken	Afbraak en heropbouw supermarkt, heraanleg parking.
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	David Janssens 2018/00215
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Boris Horemans, 2020, Archeologienota Oscar Van Kessbeeckstraat te Mechelen (Antwerpen), ADEDE Archeologisch Rapport 659, Gent.
Grootte projectgebied	±8.163 m ²
Periode uitvoering	Januari 2021
Themen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek
Verstoorde zones	Bebouwing en verharding, zie kaart p. 9.

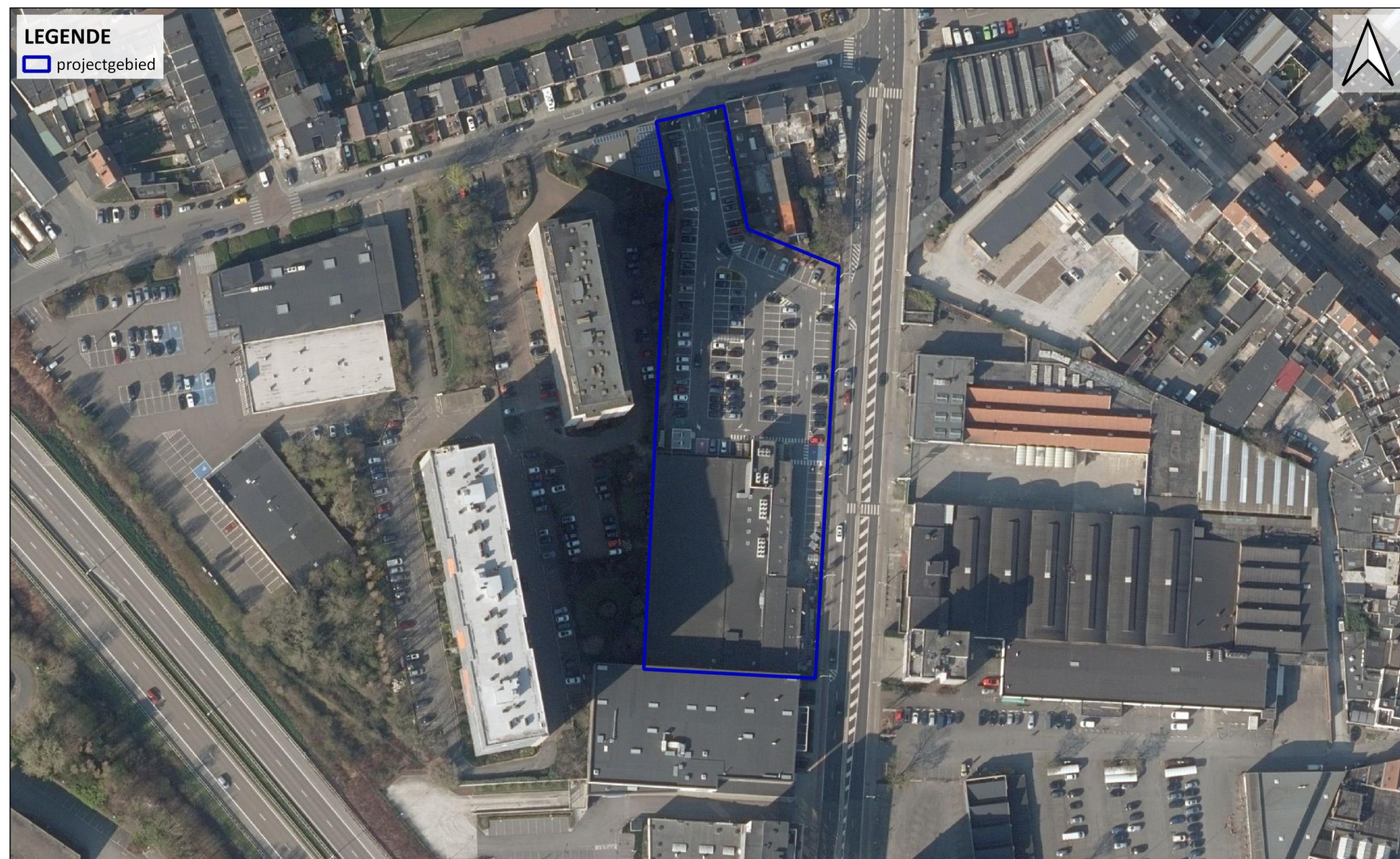

Mechelen - Oscar Van Kessbeekstraat

aangemaakt: 11 januari 2021
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

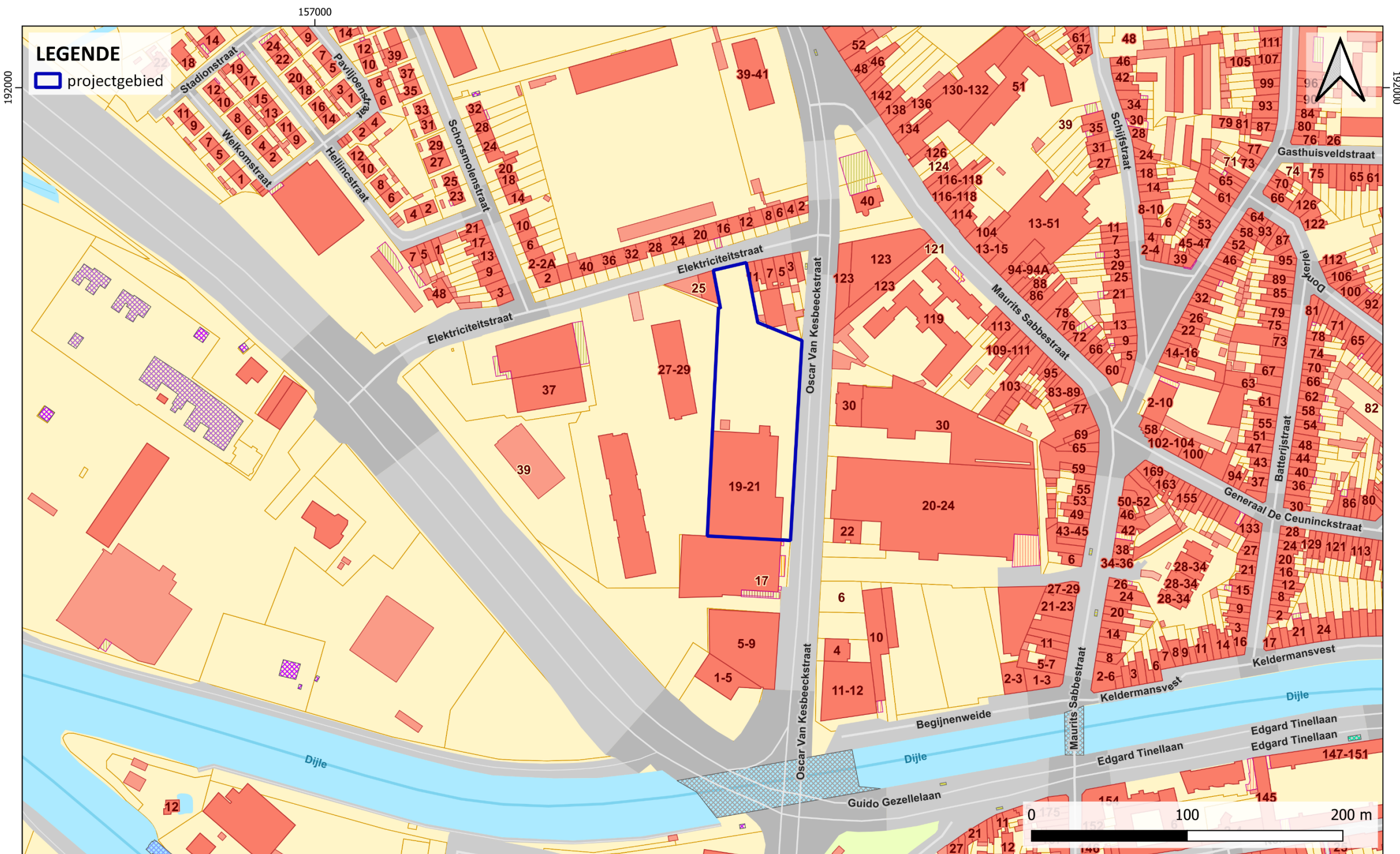

Mechelen - Oscar Van Kessbeeckstraat

aangemaakt: 11 januari 2021
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

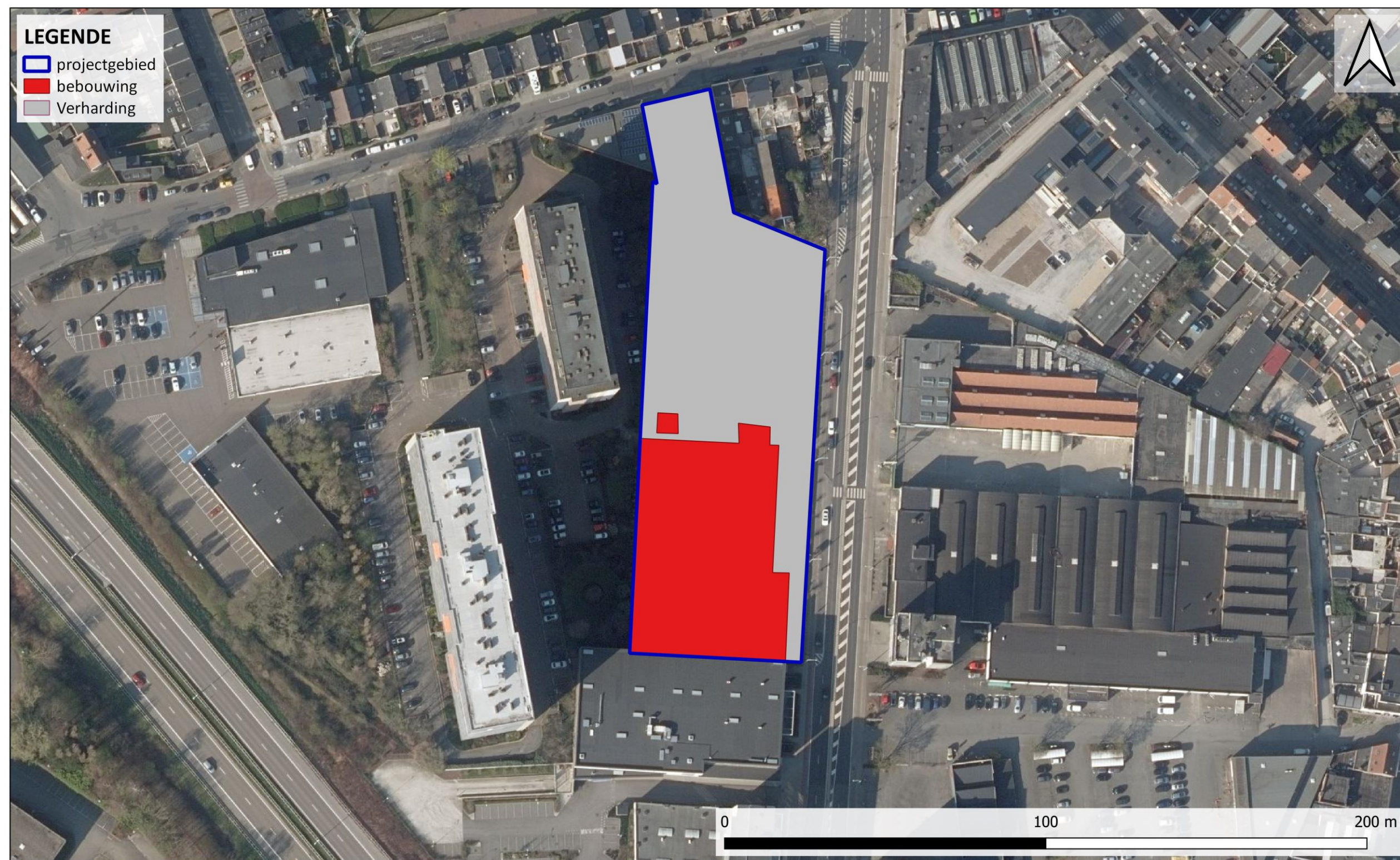

Mechelen - Oscar Van Kessbeekstraat

aangemaakt: 11 januari 2021
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

Mechelen - Oscar Van Kessbeekstraat

aangemaakt: 11 januari 2021
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen de contouren van het projectgebied werd nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Het projectgebied is wel gelegen in een gekende archeologische zone, namelijk de locatie van het beginnhof van Mechelen. In de omgeving werden ook verschillende archeologische waarden gevonden die hiermee verband houden. Deze worden verder in het assessment besproken.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handeling waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?
- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

2.4 Huidige situatie projectgebied

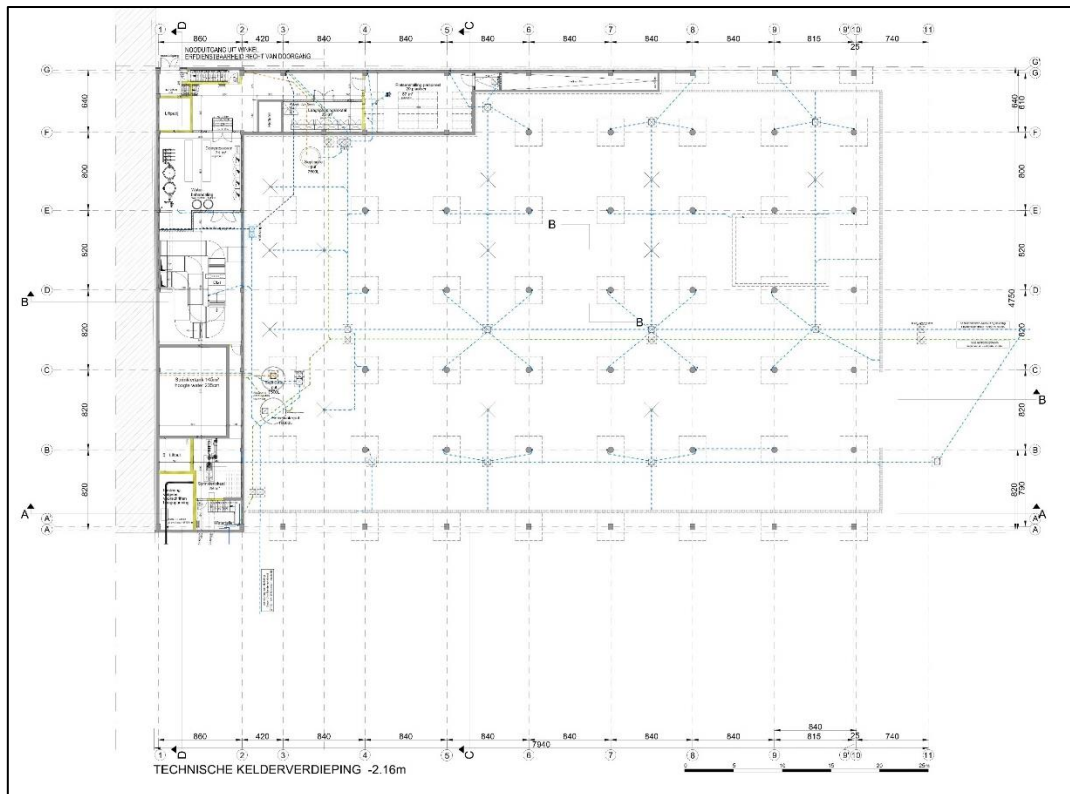
Het projectgebied is momenteel volledig in gebruik als handelsinfrastructuur. In het zuiden van het projectgebied ligt een supermarkt, met een totale oppervlakte van zo'n 3.100m². De rest van het projectgebied is verhard en in gebruik als parkeergelegenheid voor de klanten van de supermarkt.

2.5 Beschrijving geplande werken

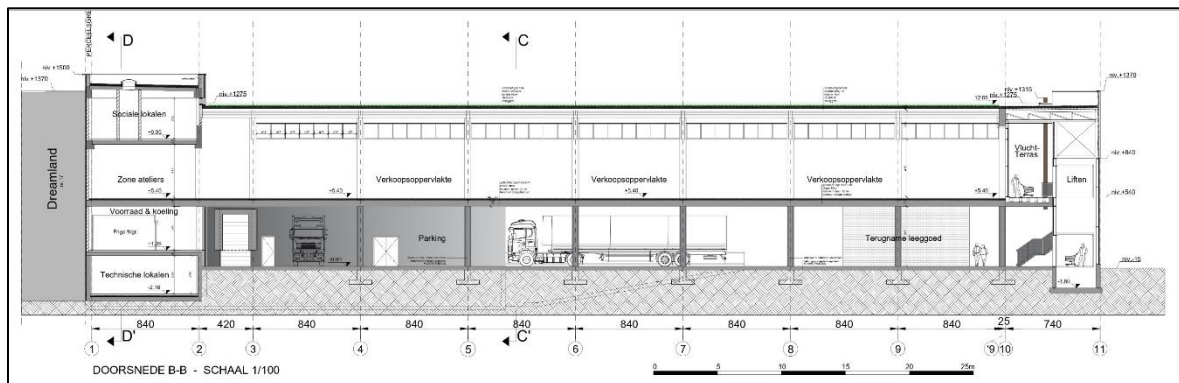
De opdrachtgever plant de herbouw van een winkelruimte alsook de heraanleg van de bijbehorende parking.

De bestaande winkel zal worden gesloopt, waarna een nieuwe winkel op bijna dezelfde locatie wordt opgebouwd.

De nieuwe winkel zal gefundeerd worden op palen die op een vorstvrije diepte van ongeveer 80cm onder het maaiveld zullen worden geplaatst op een onderlinge afstand van ongeveer 5m. Ook worden hier waterafvoerleidingen en leidingen voor septiek aangelegd. Deze worden aangesloten op een nieuw geplande hemelwaterput van 10 000l (2,06m hoog, diameter 2,81m) en 2 nieuwe septische putten van 7 500l (2,16m hoog, diameter 2,25m). Deze reservoirs dienen dus meer dan 2m (ongeveer 2,5m) in de grond geplaatst te worden. Ze worden ingepland naast een nieuw gepland kelderruimte. Deze onderkeldering heeft een oppervlakte van 585m² en zal een diepte kennen van zo'n 2,4 tot 3 meter onder het bestaande maaiveld. Ze zal in het zuiden van de nieuwe winkel gelegen zijn. In het noorden van de winkel wordt nog een liftput voorzien (ongeveer 1,5m onder maaiveld).

Figuur 1: Funderingsplan - en kelderruimte nieuwe winkel

Figuur 2: Doorsnede nieuwe winkel (links is de kelderverdieping zichtbaar, centraal de paalfunderingen, rechts een diepere liftput)

De winkel zal op palen komen te staan, waarbij de winkel dus effectief op de 1ste verdieping zal komen te liggen. Op de “gelijkvloerse” verdieping komt een parking en een ruimte voor aflevering van leeggoed te liggen. Voor de parking (en tevens voor de ruimte) wordt een betonplaat voorzien van 40cm dik. (dus een ingreep van 40cm onder maaiveld).

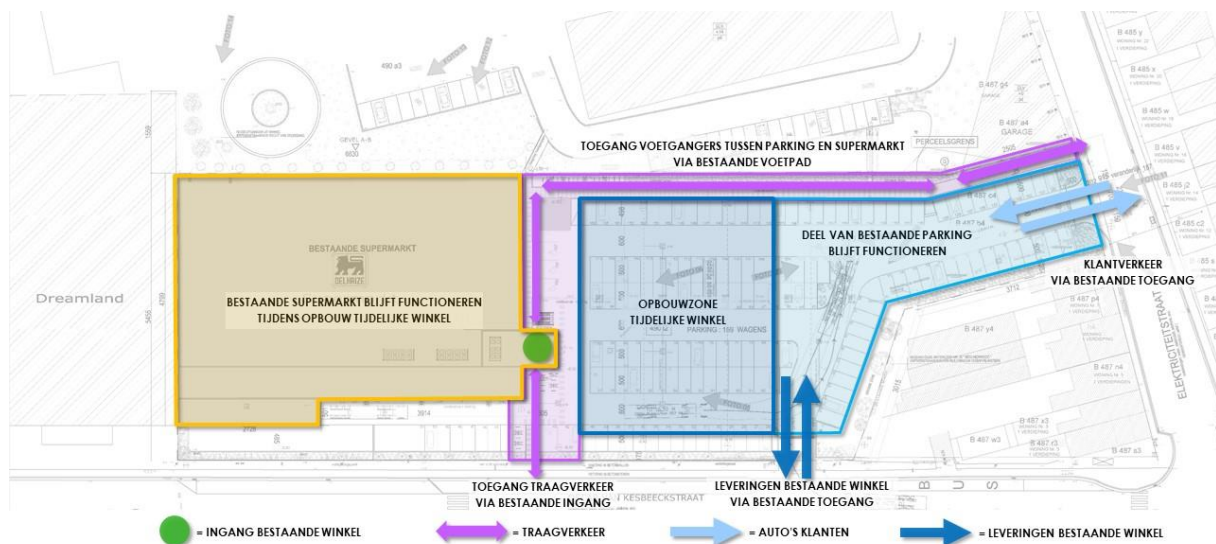
Ook de parking wordt heringericht, waarbij de parking heraangelegd wordt met waterdoorlatende materialen. Dit impliceert wederom een ingreep van 40cm onder het bestaande maaiveld (de bestaande parking).

Verder worden groenzones voorzien en wordt centraal op de parking een infiltratiesysteem voor hemelwater aangelegd, met 10 infiltratiebekkens met een diepte van 2,49m en een inhoud van 9.620l. Uiteraard worden ook verschillende leidingen (afvoer water) aangelegd.

Deze uitvoering zal gefaseerd verlopen. In een eerste fase wordt een tijdelijke nieuwe winkel opgericht ter hoogte van de bestaande buitenparking. Een toegangszone voor bestaand verkeer wordt voorzien en een deel van de bestaande buitenparking blijft bestemd voor klanten. Tijdens deze fase zullen geen ingrepen in de bodem plaatsvinden.

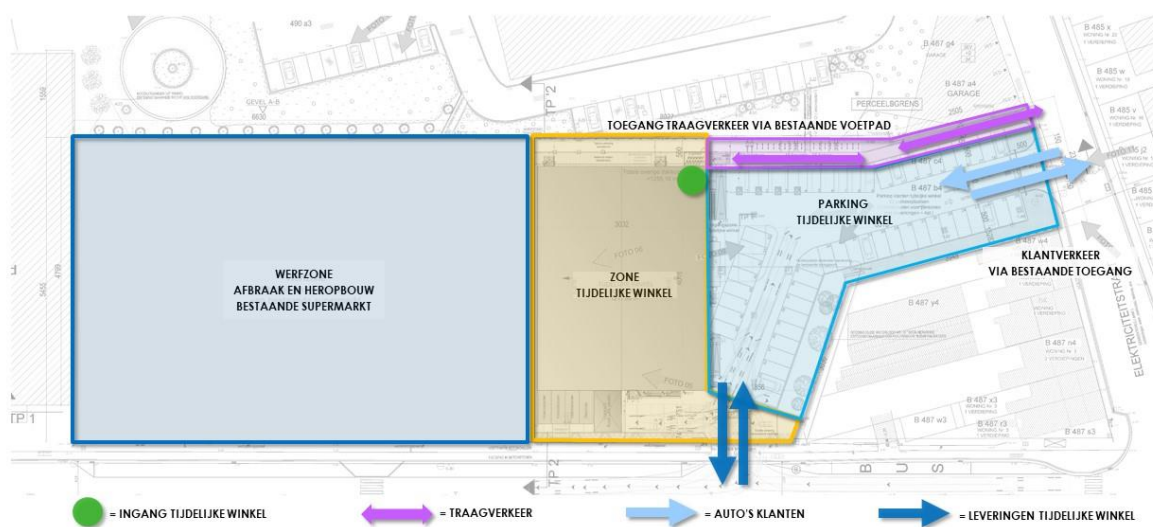
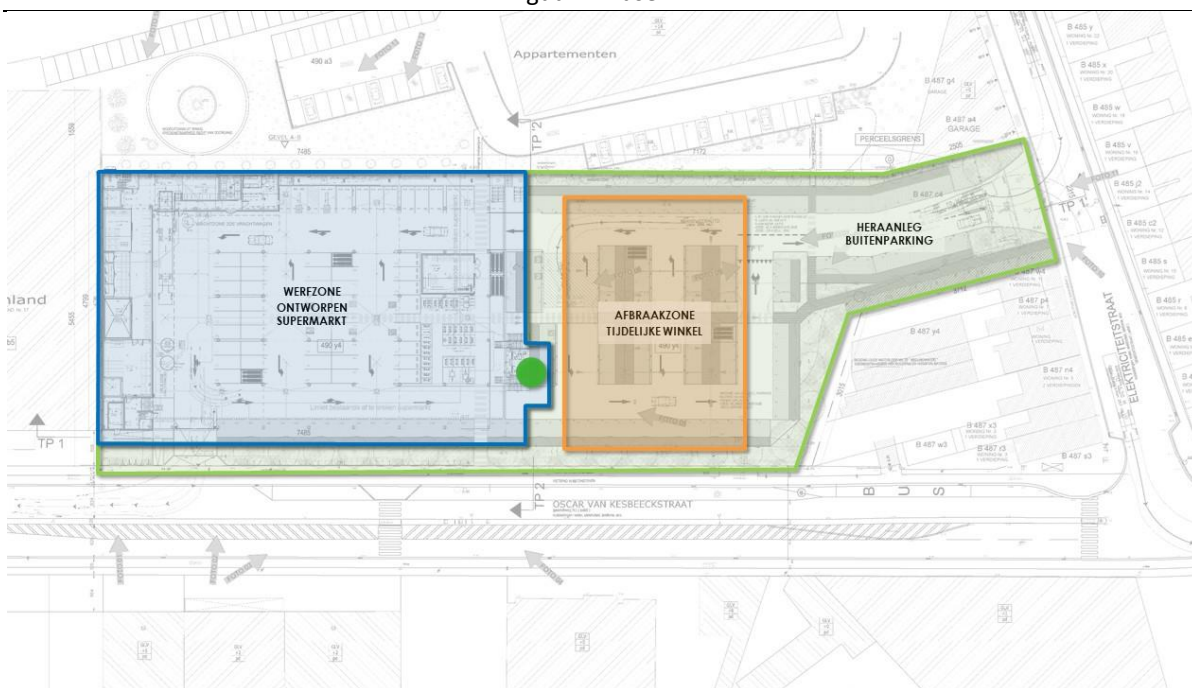
In een tweede fase wordt de afbraak en heropbouw van de bestaande supermarkt gerealiseerd met ingrepen tot 2.4 meter diep en tot lokaal 3 meter.

In een derde fase wordt de tijdelijke winkel opnieuw afgebroken (fase 3A) en zal de heraanleg van de buitenparking (fase 3B) plaatsvinden.

Figuur 3: Fase 1¹

¹ Info aangeleverd door de opdrachtgever

Figuur 4: Fase 2²Figuur 5: Fase 3³² Info aangeleverd door de opdrachtgever³ Info aangeleverd door de opdrachtgever

2.6 Randvoorwaarden

Het projectgebied is momenteel in gebruik als supermarkt met bijbehorende parking. Vanuit het perspectief van economische onmogelijkheid wordt deze archeologienota opgesteld in uitgesteld traject.

2.7 Werkwijze

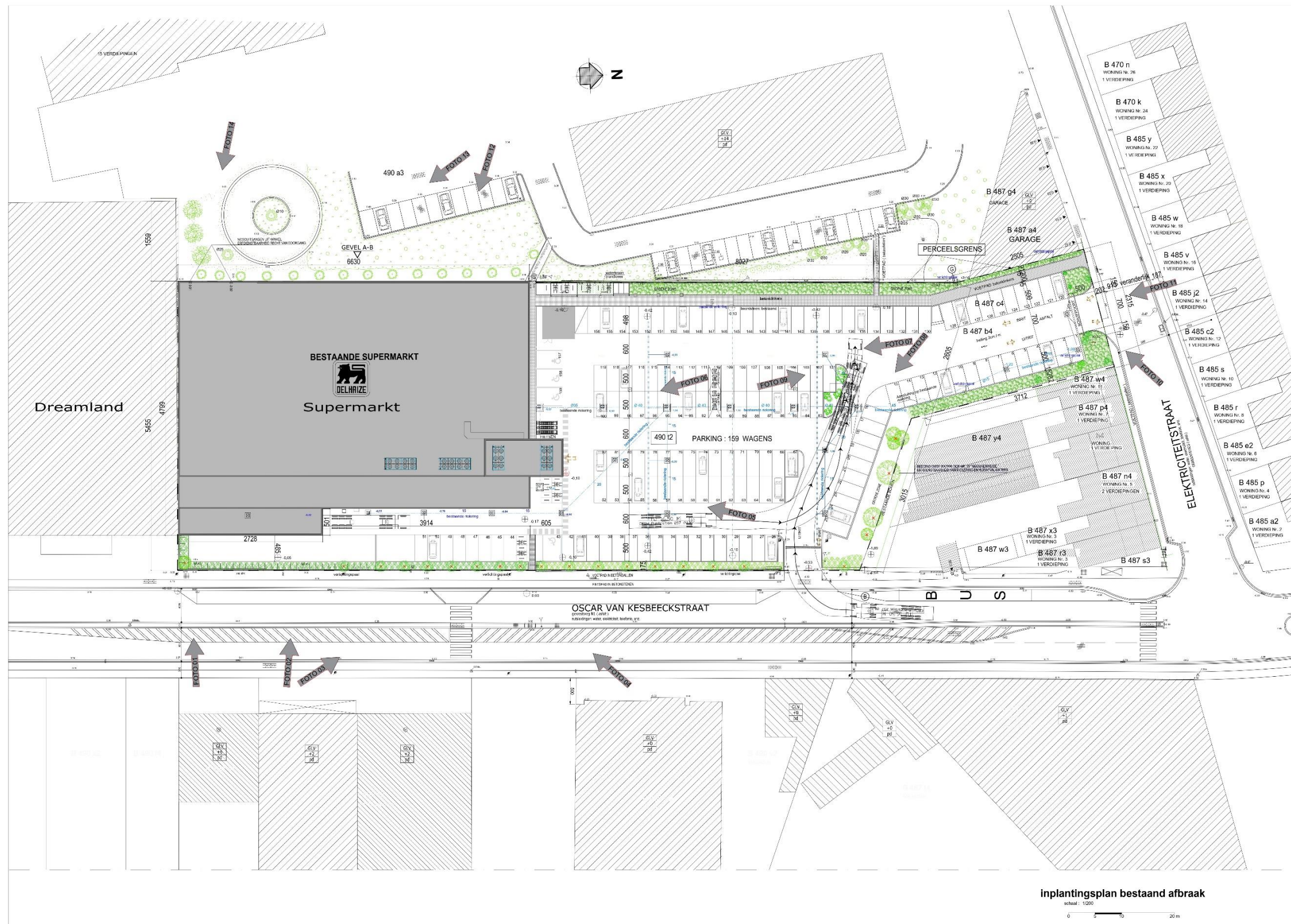
Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

Overzicht geconsulteerde kaarten:

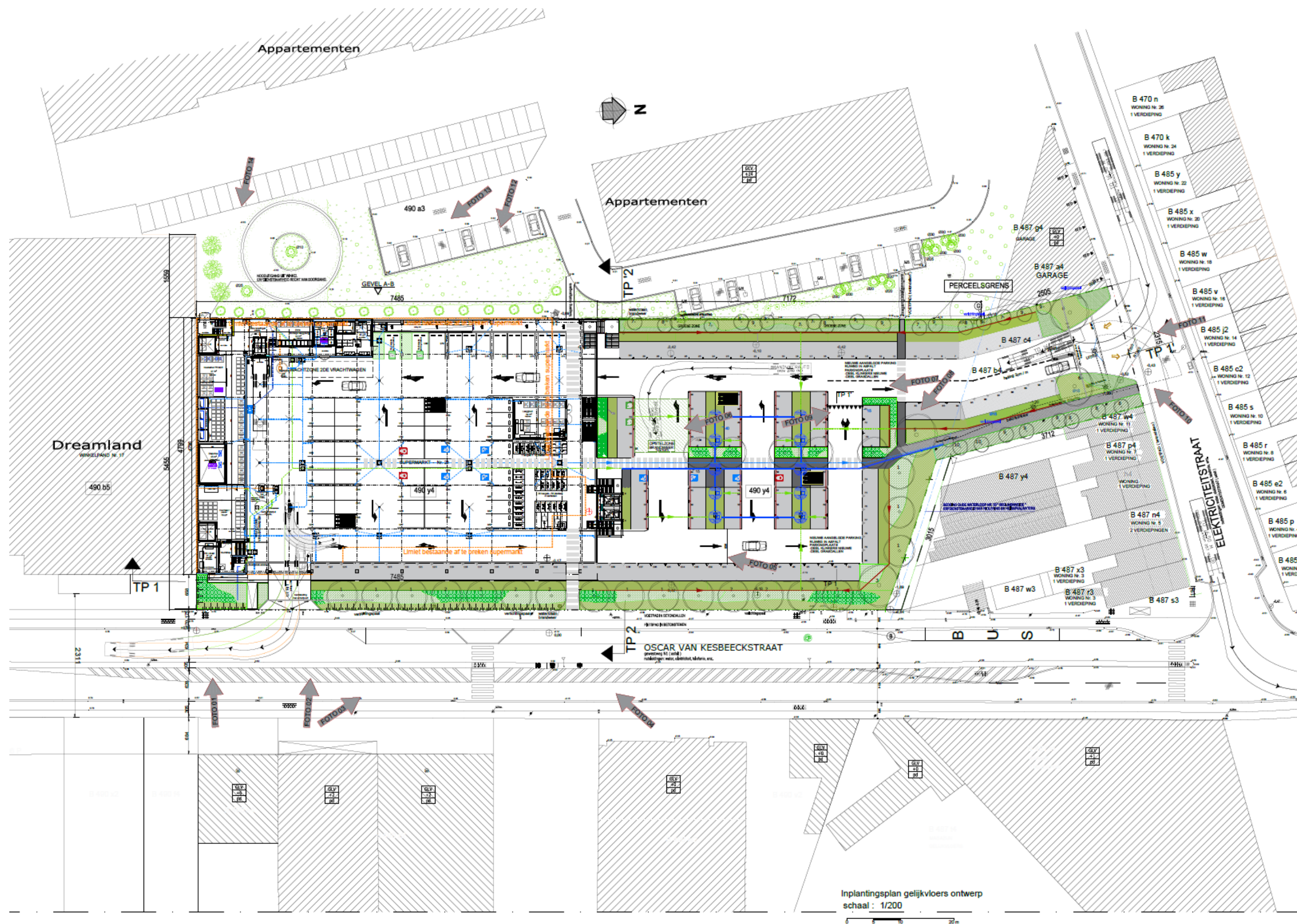
- Onderzoeksgebied:
  - Inplantingsplan huidige toestand
  - Inplantingsplan geplande toestand
  - Doorsnede bestaande toestand
  - Doorsnede nieuwe toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
  - Topografische kaart
  - Orthofoto
  - Kadasterkaart
  - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
  - Tertiair geologische kaart
  - Quartair geologische kaart
  - Bodemtypekaart
  - Potentiële bodemerosiekaart
  - Erosiegevoeligheidskaart
  - Bodemgebruiksbestand
  - Gewestplan

- Historische situering:
  - Kaart van Fricx, 1704-1721/1727
  - Kaart van Villaret, 1745-1748
  - Kaart van Ferraris, 1777
  - Atlas der Buurtwegen, 1840
  - Kaart van Vandermaelen, 1846-1854
  - Kaart van Popp, 1842-1879
  - Luchtfoto's
- Archeologische situering:
  - Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris
  - Inventaris Onroerend Erfgoed

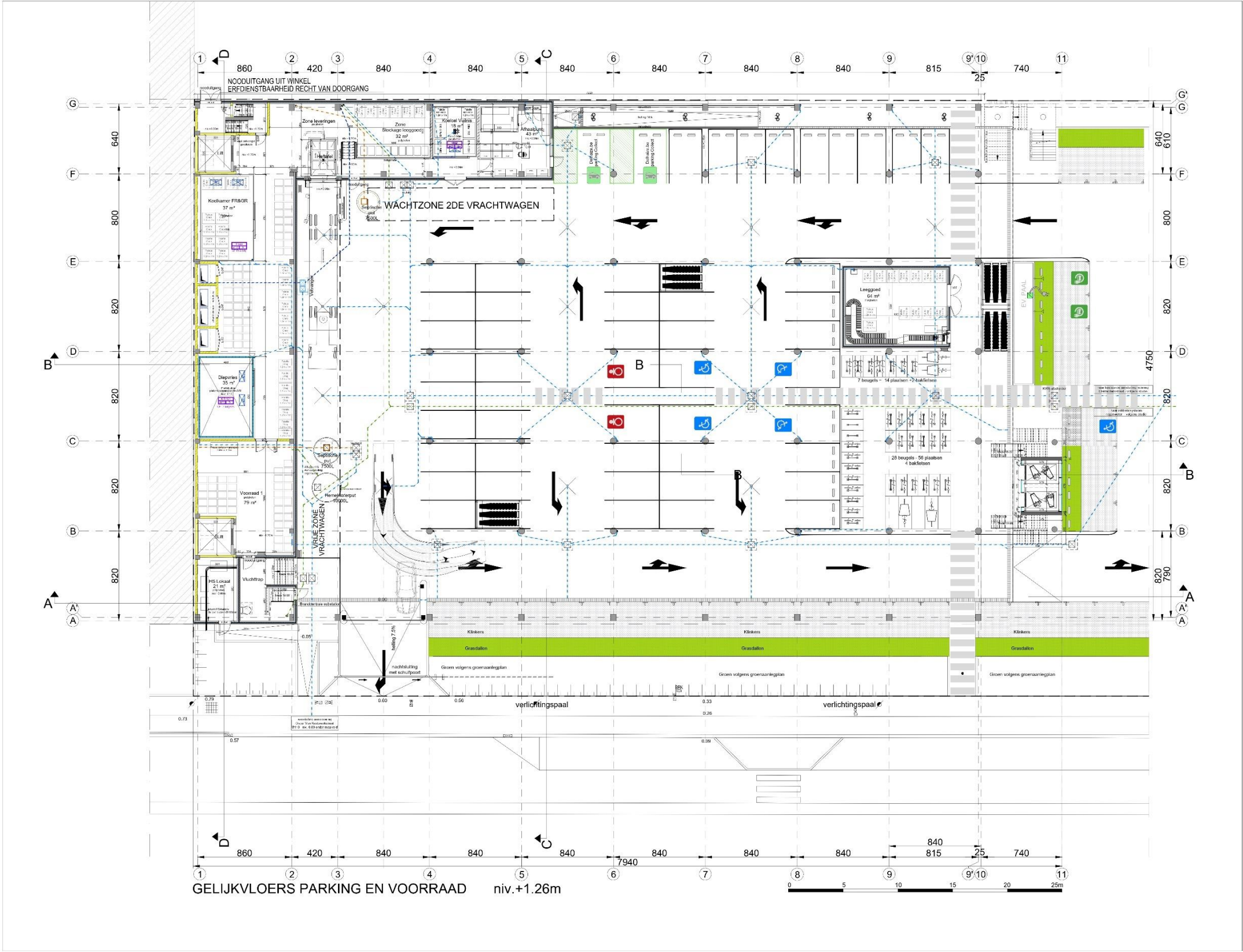

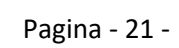

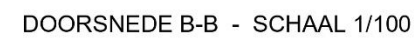

3 Assessmentrapport

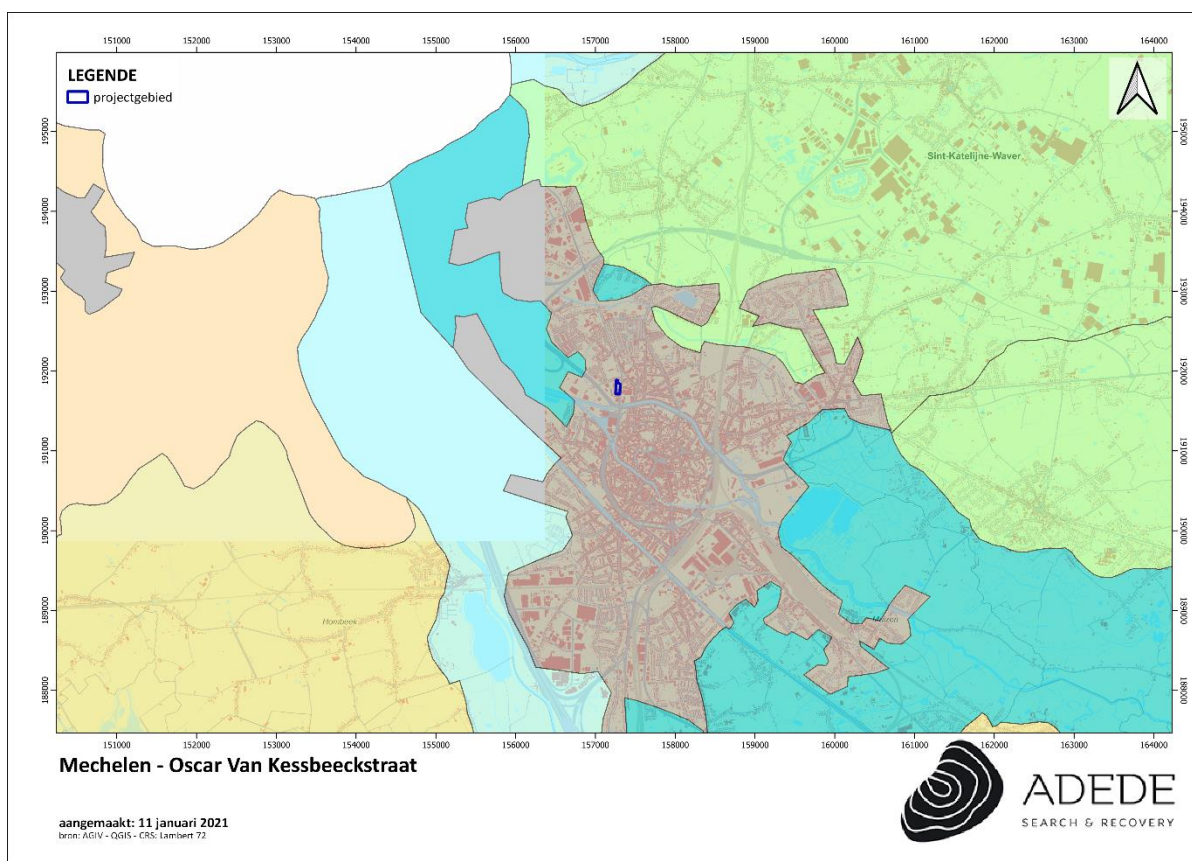

3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

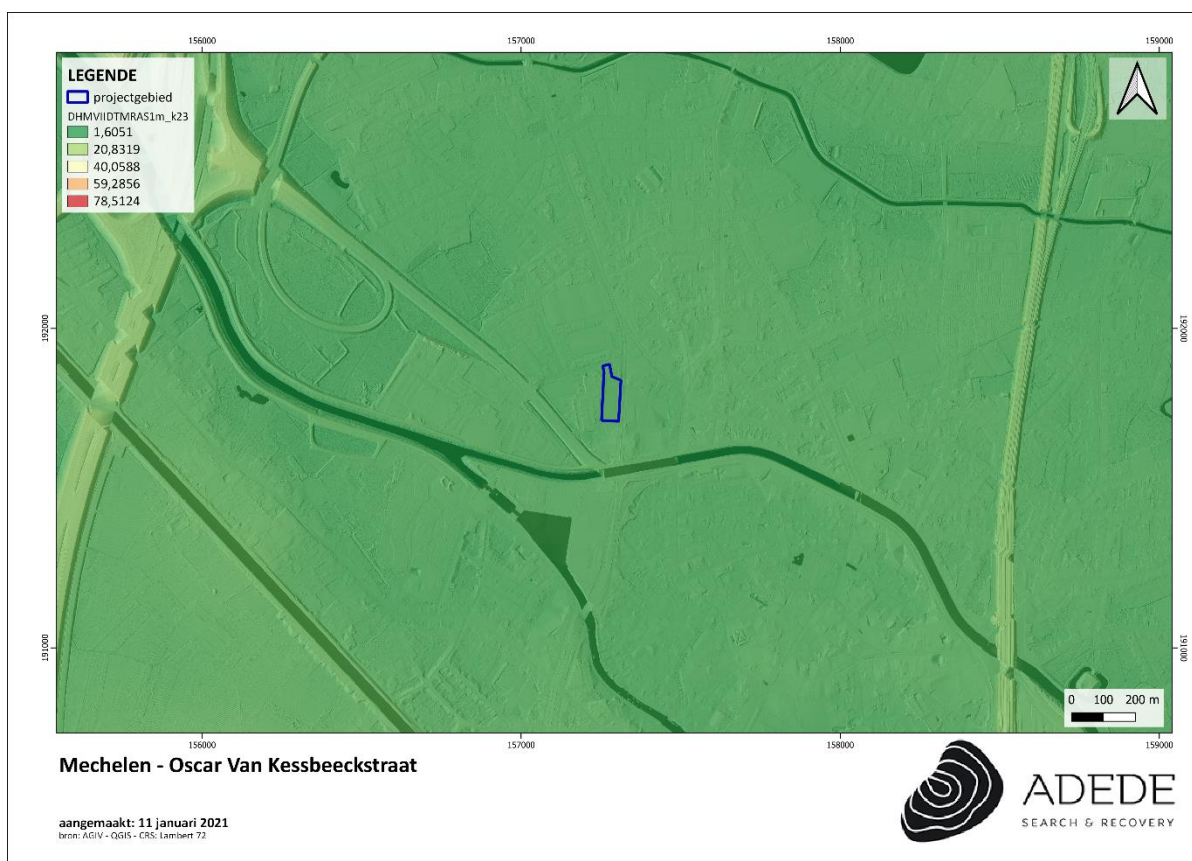
Het Mechelse grondgebied maakt in feite deel uit van de Zandstreek aan de zuidwestkant van de Kempen. De ontwikkeling en het historisch belang van Mechelen hangen nauw samen met de gunstige geografische ligging aan de goed bevaarbare Dijle. Hierdoor was de stad immers aangewezen om een belangrijk handelscentrum te worden, dat bovendien gemakkelijk te verdedigen was. De rivier doorkruist het gebied van oost naar west en splitst de historische binnenstad in twee delen die geleidelijk uitgroeiden tot wat eens de hoofdstad der Nederlanden zou worden: op de rechteroever, ten noorden, bevindt zich de benedenstad, gegroeid op de aanslibbingen van de rivier en bijgevolg doorsneden door talrijke vlieten, die van dit deel een moerassig, moeilijk bewoonbaar gebied maakten. De voornaamste vlieten - in feite bijriviertjes van de Dijle - waren de Melaan, de Heergracht en de Vrouwvliet. Om verdere vestiging mogelijk te maken werden mettertijd nog vlieten bij gegraven, onder meer de Koolvliet, de Vleeshouwersvliet en de Nieuwe Melaan. Ze fungeerden als afwateringskanaaltjes en riolen, maar brachten bovendien het nodige water aan. Ze verschaften tevens een transportmogelijkheid voor de nijverheid (onder meer brouwerij, leerlooierij, slachterij, stoelenmakerij). Door het dempen en overwelven van de vlietjes in de periode 1893-1907 verdween één van de belangrijke bestanddelen van het middeleeuwse stadsbeeld. Op de linkeroever van de Dijle, ten zuiden, ligt de bovenstad, waar de oudste stadskern te situeren valt. Gezien de hogere ligging was dit gedeelte immers gemakkelijker te verdedigen en was er minder gevaar voor overstromingen. De enige vliet in de bovenstad is de weinig gekende Zandvliet in de omgeving van de Zoutwerf. Typisch voor de onmiddellijke omgeving van de Dijle zijn ook de talrijke "brand- of waterstraatjes" die afdaalden naar de rivier. Deze uitvoerige waterhuishouding heeft ongetwijfeld tot ver in het verleden een sterke aantrekkingskracht gehad op de mens.

Het projectgebied is gelegen in een zeer vlak gebied, op zo'n 6m TAW. Binnen het projectgebied zijn minieme hoogteverschillen waarneembaar, variërend van zo'n 5,8 tot 6,7 m TAW. Daarbij liggen het zuiden en het westen een weinig hoger. Eerder onderzoek heeft uitgewezen dat het gebied in het verleden door niet onaanzienlijke ophogingslagen werd beroerd (zie later).

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de Traditionele Landschappenkaart.

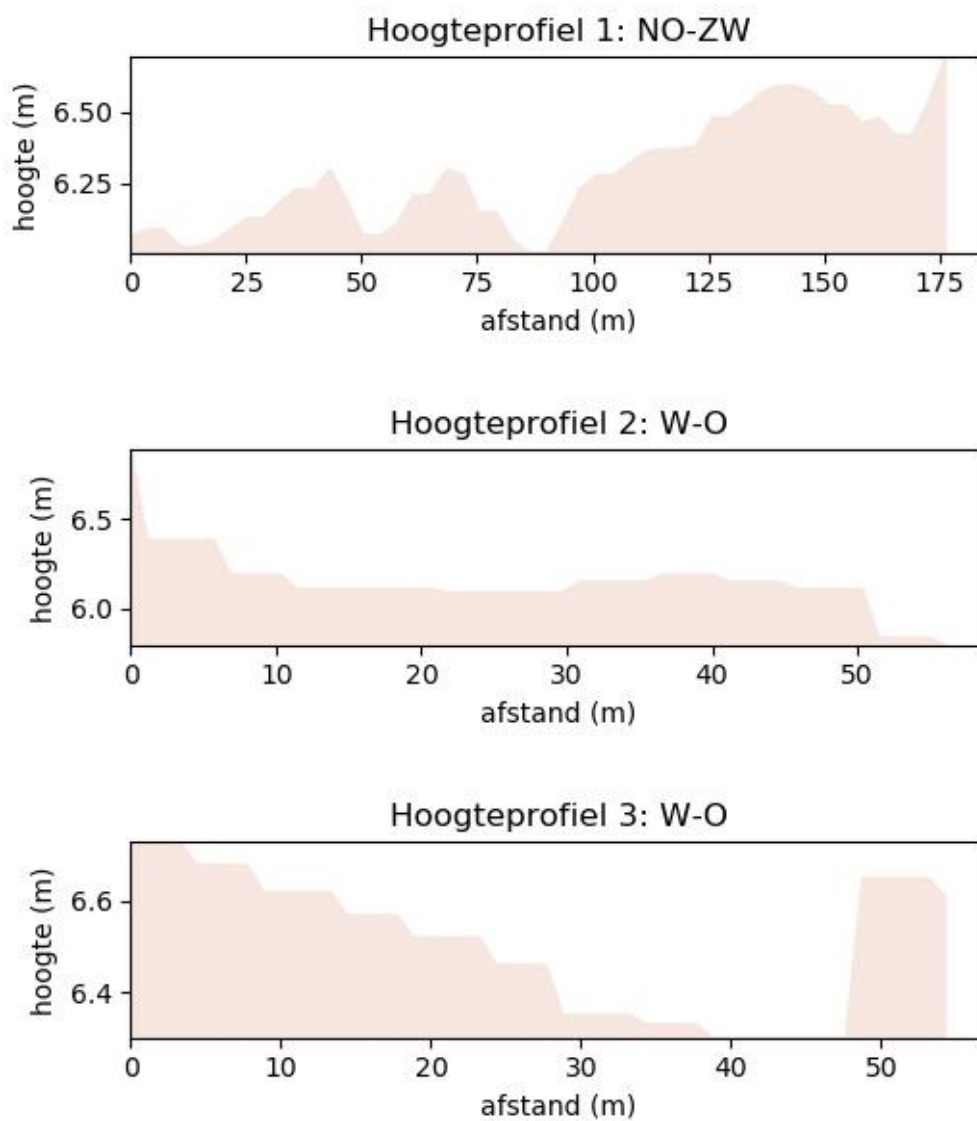

Figuur 7. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.

Figuur 8. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

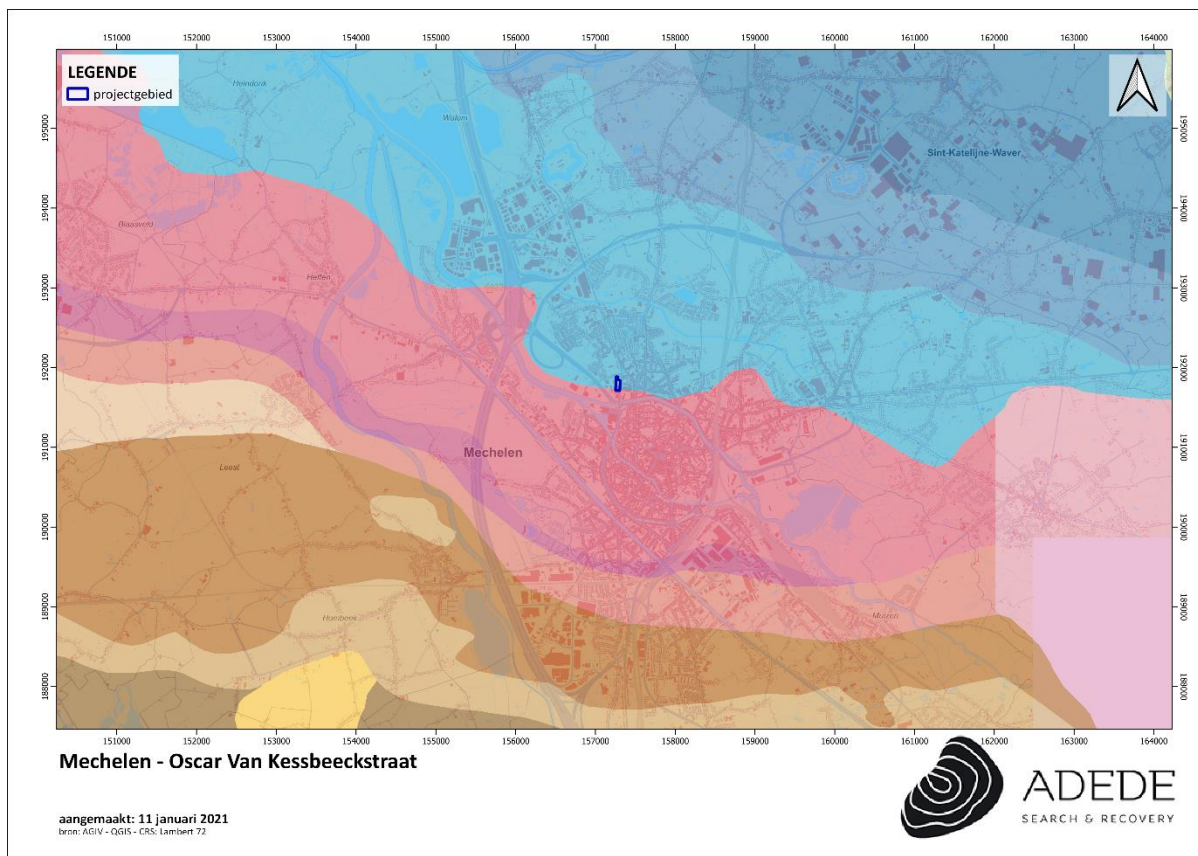

Figuur 9. Hoogteprofielen van het projectgebied.

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

De Tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de Quartaire afzettingen weer. Het grootste gedeelte van het projectgebied is gelegen in de Formatie van Boom, meer bepaald tot het Lid van Belsele-Waas. Het betreft een grijsgroen zeer fijn zand, kleihoudend tot grijze klei, silthoudend, gebioturbeerd, kalkhoudende horizonten, glauconiet- en glimmerhoudend. In het zuiden van het projectgebied vinden we een klein gedeelte van de Formatie van Zelzate, meer bepaald het lid van Ruisbroek. Het betreft een licht groengrijs tot grijsbruin zand, sterk fossielhoudend met soms grote oesterschelpen.

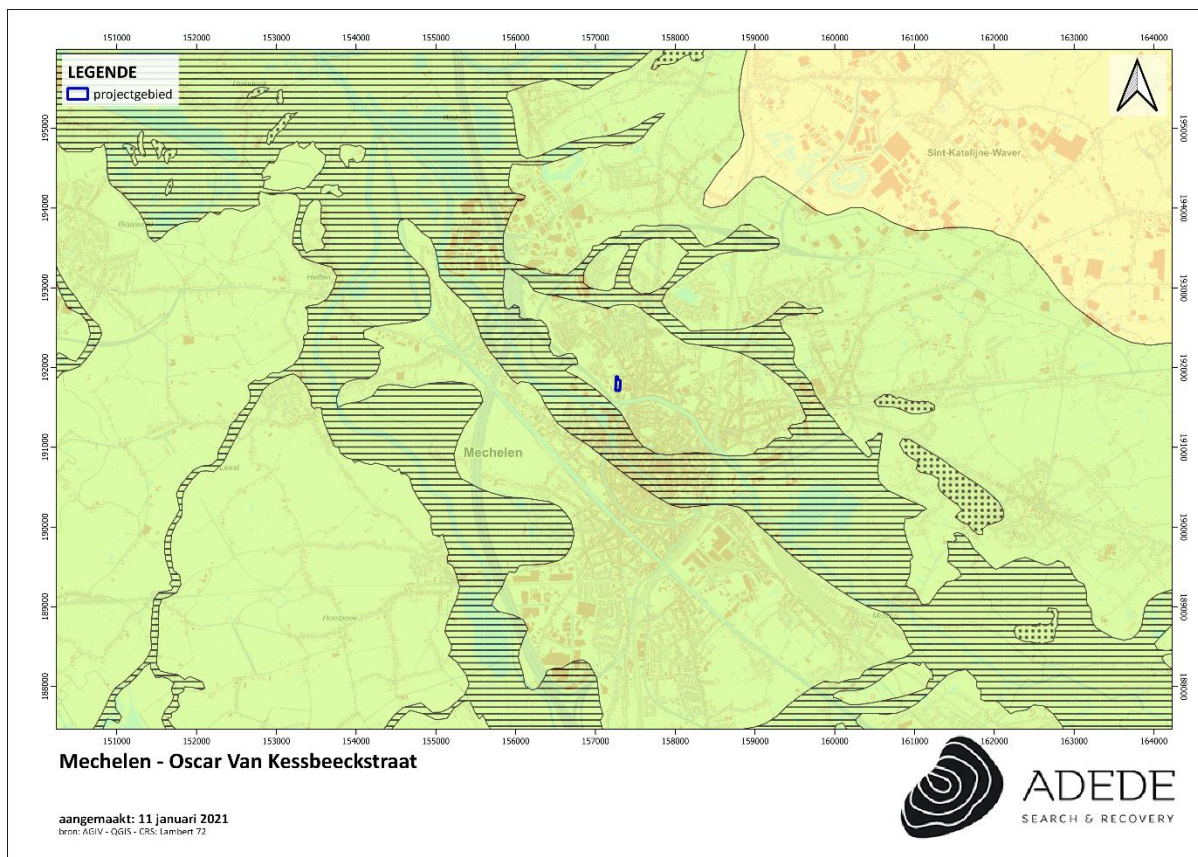
Figuur 10. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologisch

Op de Quartair geologische kaart vinden we het projectgebied terug binnen het profieltype 3. Bij dit profieltype zijn er geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen aanwezig bovenop de Pleistocene sequentie. Dit profieltype is opgebouwd uit volgende lagen:

- Elpw: Dit zijn eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) of mogelijk Vroeg-Holocene. In het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen bestaan deze afzettingen voornamelijk uit silt (loess) en in de meer noordelijke en centrale delen van Vlaanderen, waar het onderzoeksgebied zich bevindt, zijn deze opgebouwd uit zand tot zandleem. Met mogelijks HQ: hellingsafzettingen van het Quartair.
- Flpw: Dit zijn fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen)

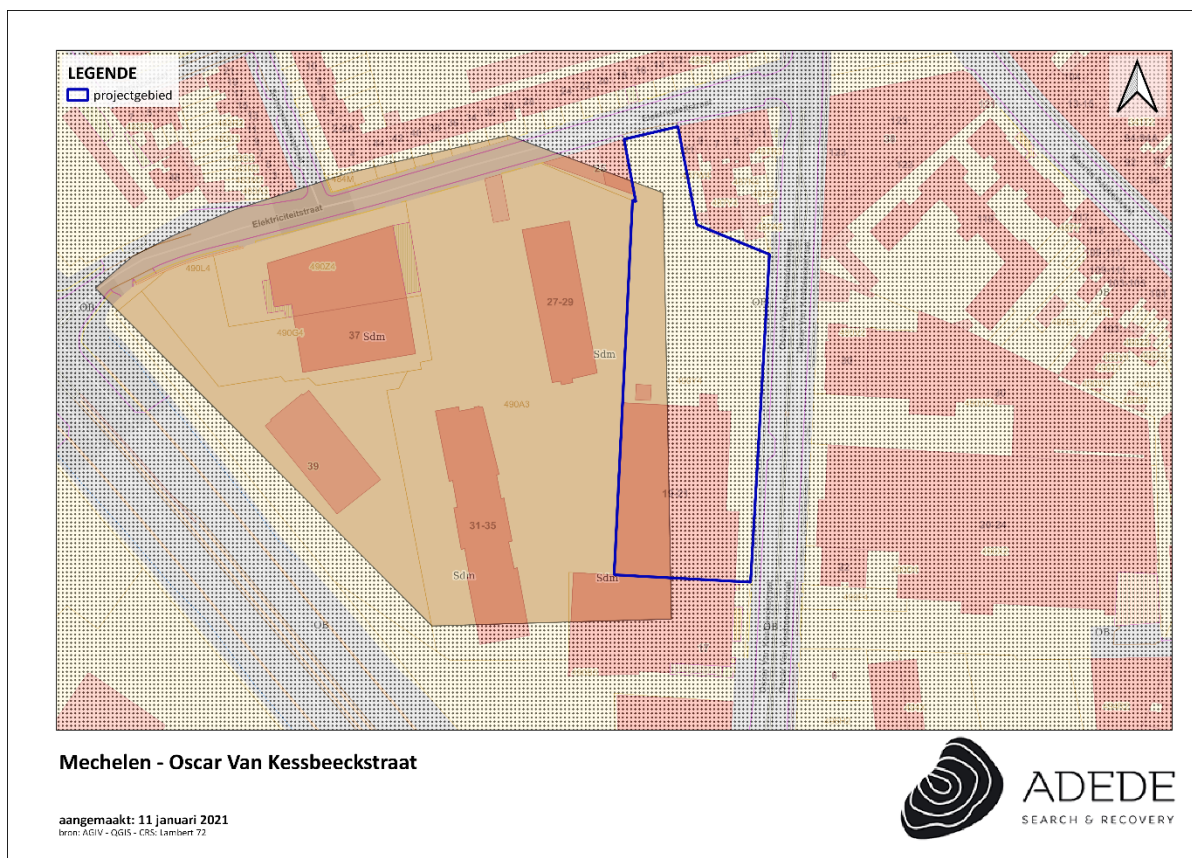
Figuur 11. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

3.2.3 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

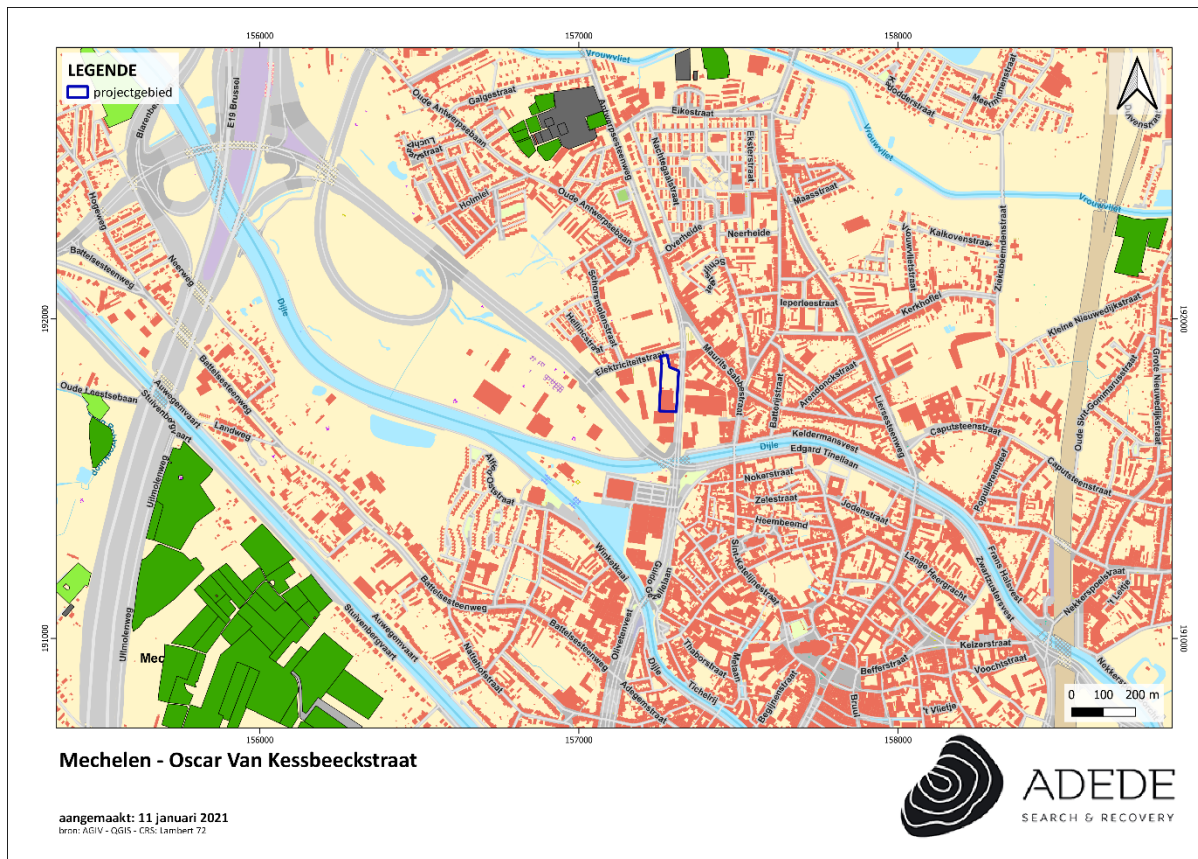
Op de bodemtypekaart wordt het projectgebied grotendeels gekarteerd als een OB-bodem. Het betreft hier een bebouwde zone waarbij de bodem vermoedelijk sterk verstoord is door menselijk ingrijpen. Op het westelijke gedeelte van het projectgebied vinden we een Sdm-bodem terug. Het betreft hier een Matig natte lemig zandbodem met dikke antropogene humus A horizont. Deze plaggenbodems hebben een antropogene A horizont die meer dan 60 cm dik is, en donkerbruin of donkergrijs van kleur is. De bovenste bouwvoor 25-30 cm bevat 2-2,5 % humus en de onderste ongeveer 1,2 %. Onder de A komt een verbrokkelde Podzol B-horizont voor. Roestverschijnselen beginnen in het plaggendek tussen 40 en 60 cm. De waterhuishouding is goed in de zomer maar de vochttoestand is iets te nat in de winter. Ze bevinden zich meestal onder boomgaardweide of weide.

Figuur 12. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosie

Het projectgebied staat op de potentiële bodemerosiekaart niet gekarteerd. Wel worden in de ruime omgeving verschillende percelen gekarteerd met een zeer laag tot verwaarloosbaar potentieel op bodemerosie.

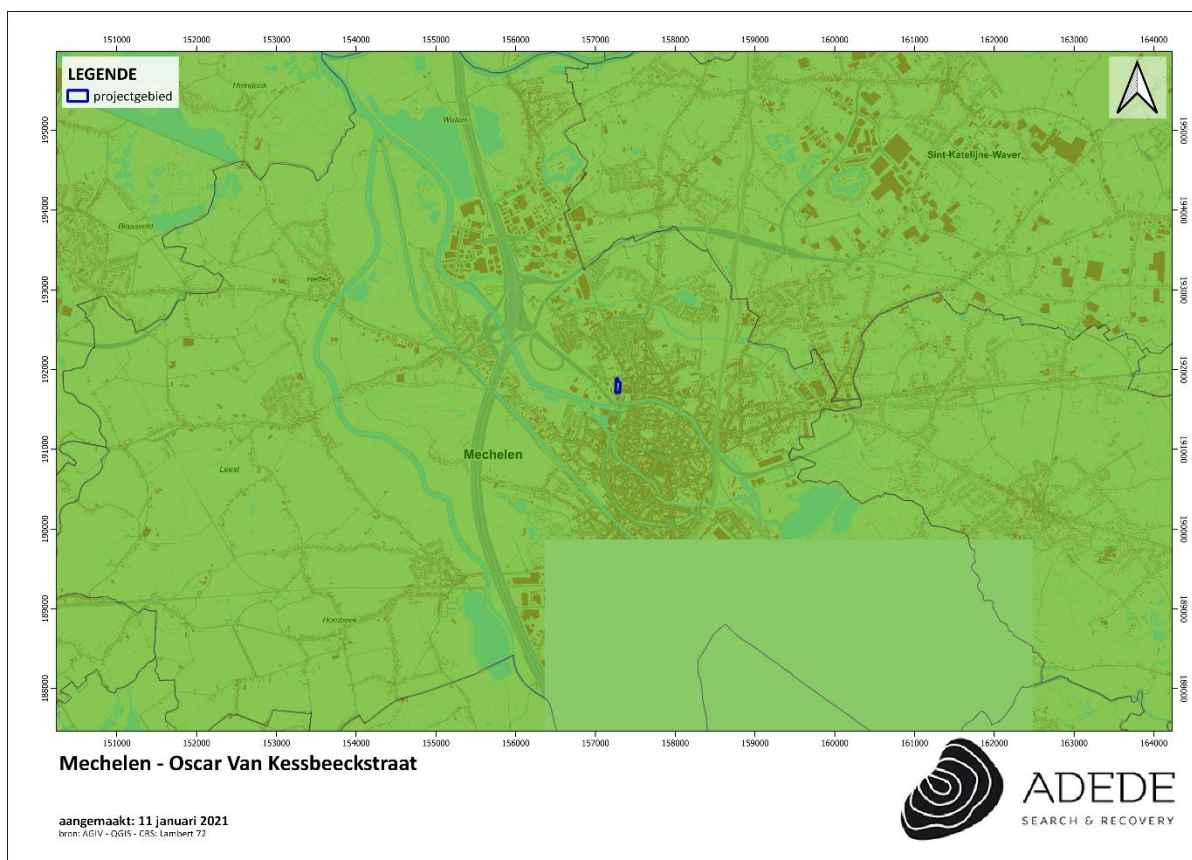

Figuur 13. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

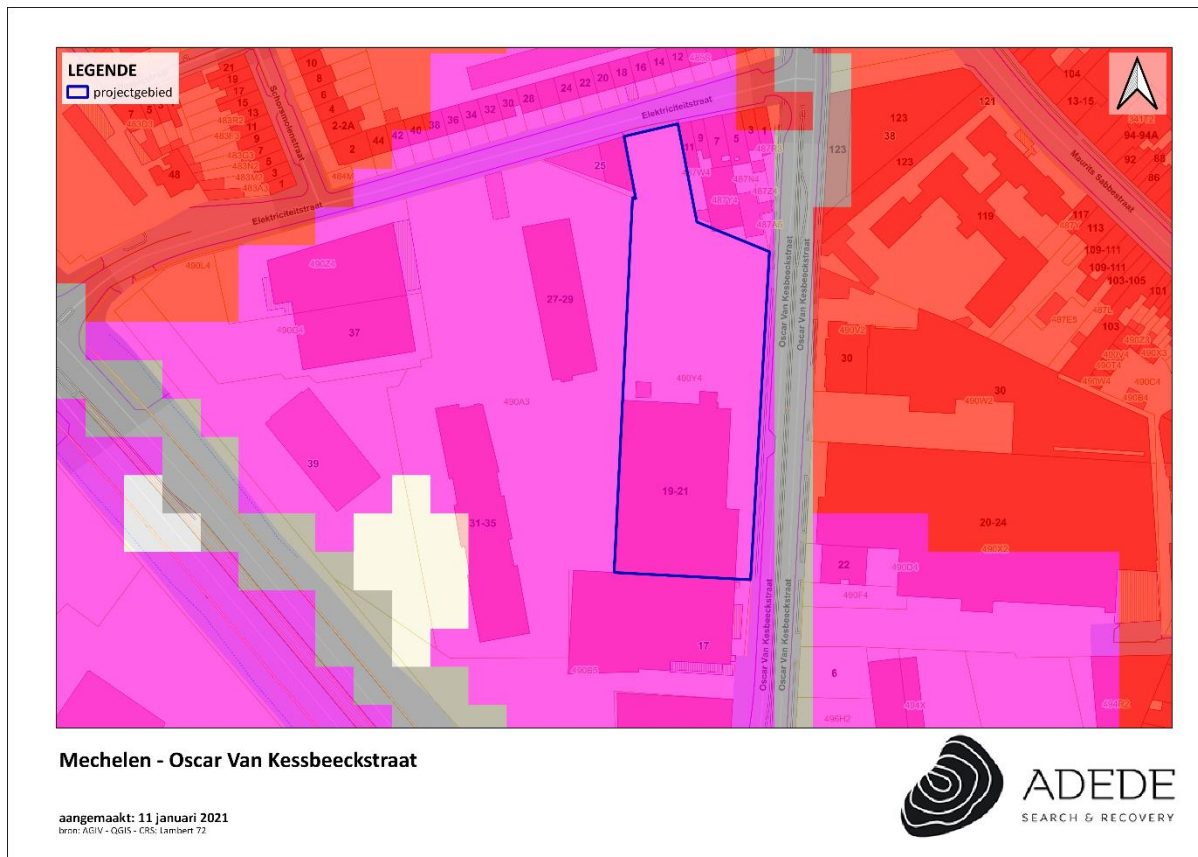
Het grondgebied van de stad Mechelen wordt gekarteerd als zeer weinig erosiegevoelig.

Figuur 14. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Landgebruik

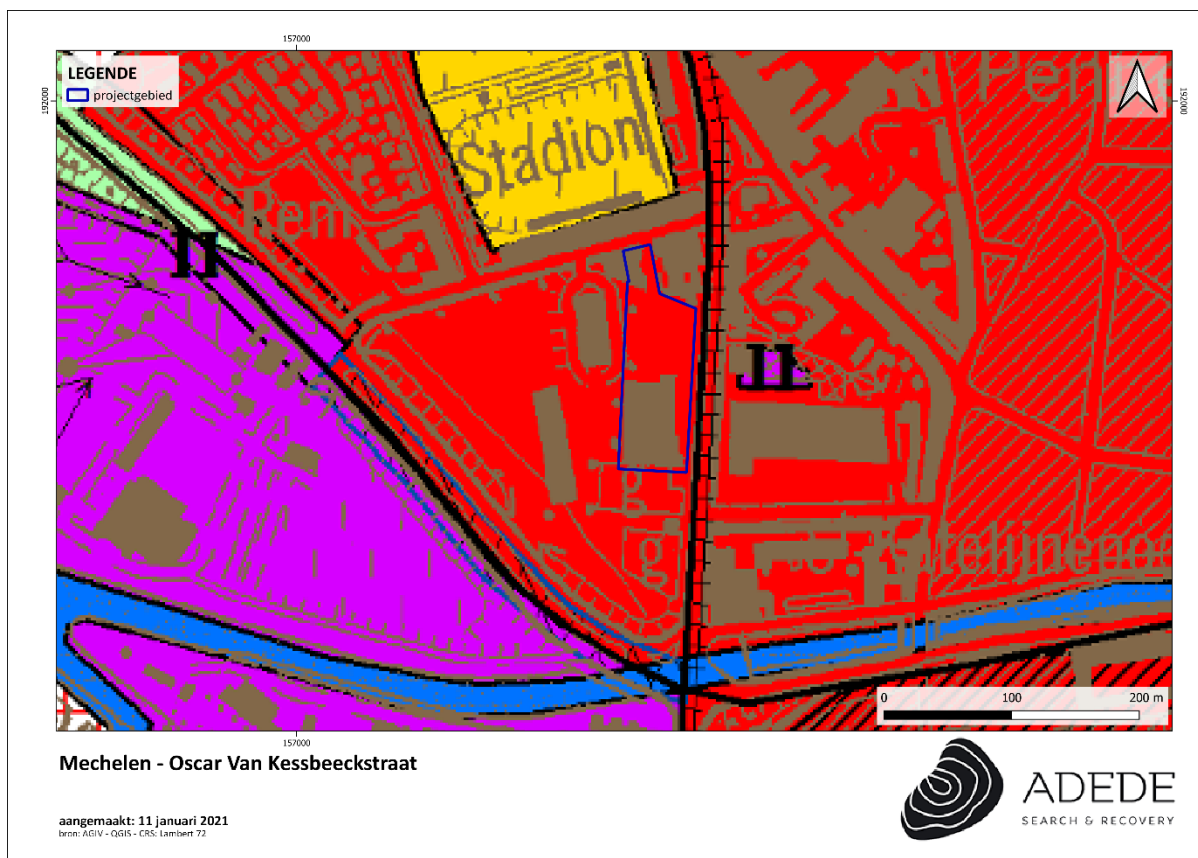
Op het bodemgebruiksbestand wordt het projectgebied gekarteerd als Industrie- en handelsinfrastructuur. Het grootste deel van het gebied wordt bedekt door artificiele structuren. Deze infrastructuur (gebouwen, loodsen) hebben een industriële of handelsfunctie.

Figuur 15. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Het Vlaams Gewestplan gaat terug op de 'wet op de stedenbouw', goedgekeurd in 1962. Tussen 1976 en 1980 werden 48 afzonderlijke plangewesten aangewezen, die samen het Vlaams Gewestplan vormen. Het Vlaams Gewestplan geeft de precieze functiebestemming van het totale grondgebied weer. De bestemming verwijst naar de algemene en aanvullende (bijzondere) stedenbouwkundige voorschriften zoals ze werden vastgelegd door de Vlaamse Regering. In het gewestplan staat het projectgebied gekarteerd als 'woongebied'. De woongebieden zijn bestemd voor wonen, alsmede voor handel, dienstverlening, ambacht en kleinbedrijf, voor groene ruimten, voor sociaal-culturele inrichtingen, voor openbare nutsvoorzieningen, voor toeristische voorzieningen en voor agrarische bedrijven. Deze bedrijven, voorzieningen en inrichtingen mogen echter maar worden toegestaan voor zover ze verenigbaar zijn met de onmiddellijke omgeving.

Figuur 16. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering⁴

Het projectgebied is gelegen net ten noorden van de historische stadskern van Mechelen. De vroegste vermelding van de stad Mechelen gaat terug op een oorkonde uit 1008. Oudere vermeldingen bestaan, maar hierover bestaat discussie onder historici. De bewoningssporen in de omgeving gaan echter veel verder terug. De oudste sporen uit de regio dateren uit het mesolithicum. Zo werd aan het begin van de twintigste eeuw op nekkerspoel een boot gevonden uit deze periode. Ook bewoningssporen uit de La Tène-periode werden opgediept. Een Romeinse aanwezigheid werd dan weer vastgesteld in onder meer Muizen.

De stad Mechelen heeft binnen het hertogdom Brabant steeds een apart juridisch statuut gekend als onafhankelijke heerlijkheid. In de tiende eeuw kwam het grondgebied van de heerlijkheid Mechelen in handen van de Prins-Bisschop van Luik. In de dertiende eeuw kwam het gebied vervolgens in handen van de machtige familie van de Berthouts. Nadat de hertogen van Brabant kort beslag konden leggen op het grondgebied, kwam het in 1356 in handen van Lodewijk van Male, Graaf van Vlaanderen. Door het huwelijk van Margaretha van Male met Filips de Stoute, in 1383, werd Mechelen onderdeel van de Bourgondische bezittingen. Zodoende werd Mechelen doorheen de eeuwen een belangrijk Politiek centrum, waar de landvoogden lange tijd resideerden.

Het projectgebied zelf is gelegen op de locatie waar ooit het Groot Begijnhof van Mechelen gelegen was. Doorheen de eeuwen groeide Mechelen uit tot een belangrijk religieus centrum met een groot aantal religieuze ordes en broederschappen. Ook de begijnenorde vestigde zich in de stad. In eerste instantie leefden de begijnen verspreid over de stad, waarbij zij hun werken van barmhartigheid te midden van de bevolking. Gaandeweg leek er zich echter een concentratie voor te doen rond de kapel van Sint-Kathelijne. Op 23 juli 1259 besloot de bisschop van Kamerijk echter dat er dringend nood was aan een begijnhof te Mechelen. Er werd opdracht gegeven een begijnhof te bouwen net buiten de stad, nabij de Antwerpsepoort (ook Katelijnepoort genoemd). In 1284 werd het begijnhof tot een afzonderlijke parochie verheven, waaruit we kunnen afleiden dat het begijnhof relatief snel tot bloei kwam. Uit afbeeldingen en kaarten die we hebben van het begijnhof blijkt inderdaad dat het een ommuurd dorp in de schaduw van de stad was. In de vroege zestiende eeuw telde het begijnhof zo'n 1.500 begijnen en leefde er ook heel wat dienstpersoneel. De tweede helft van de zestiende eeuw luidde echter het verval van het begijnhof in. De godsdiensttroebelen hielden in en rond Mechelen lelijk huis en in 1572 staken de geuzen een deel van het begijnhof in brand. In 1578 gaf het stadsbestuur

---

⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Mechelen binnenstad [online] <https://id.erfgoed.net/themas/16245> (Geraadpleegd op 14-01-2021) & Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Groot Begijnhof [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/122100> (Geraadpleegd op 14-01-2021).

vervolgens het bevel om de restanten van het begijnhof plat te branden om zo te voorkomen dat aanvallers zich in het begijnhof konden verschansen. Er werd beslist om de begijnen in de toekomst binnen de stadsomwalling onder te brengen.

Gedurende vele eeuwen bleven de terreinen onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond. Het zou tot de tweede helft van de achttiende eeuw duren vooraleer het Mechelse ommeland opnieuw voorzichtig tot bloei zou komen, onder invloed van de aanleg van de Antwerpsesteenweg en de Leuvense vaart. Een verdere verstedelijking deed zich voor vanaf het midden van de negentiende eeuw, nadat de stadsomwalling werd afgebroken.

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

3.3.2.1 *Kaart van Jacob van Deventer (1545-1575)*

De eerste kaart betreft een facsimile uit de negentiende eeuw van de kaart van Jacob Van Deventer (Regionale beeldbank nr. SME001002172). Jacob Van Deventer was een cartograaf die afkomstig was uit het Nederlandse Kampen, waar hij in het begin van de zestiende eeuw geboren werd. In 1510 trouwde zijn ongehuwde moeder met een man uit Deventer, waarna het gezin van deze stad haar thuisbasis maakte. Na zijn studies aan de Latijnse school aldaar trok Jacob naar Leuven, waar hij aanvankelijk geneeskunde en wiskunde studeerde, maar gaandeweg een groeiende interesse ontwikkelde voor de cartografie. In 1536 tekende van Deventer zijn eerste grote kaart, namelijk deze van het hertogdom Brabant. Dit was de eerste gedrukte kaart in de Nederlanden. Van Deventer was in de Nederlanden ook een van de eersten die gebruik maakten van driehoeksmeting, een methode die ontwikkeld was door tijdgenoot Jemme Reinerszoon Frisius. Keizer Karel V verleende van Deventer de titel 'Keizerlijk cartograaf'. Na de troonsafstand van de keizer, gaf zijn zoon en opvolger Filips II van Deventer de opdracht om alle steden in de Nederlanden in kaart te brengen, dit vooral vanuit een militair-strategisch oogpunt. Van Deventer werkte hier aan van 1558 tot aan zijn dood in 1575.⁵ De kaart toont duidelijk het begijnhof. Het projectgebied is moeilijk zeer precies te situeren, maar het lijkt er op dat het bouwblok net ten noorden van de kerk (deze kaart is georiënteerd naar het oosten) doorheen het projectgebied loopt. Ook meer naar het noorden lijkt er zich bebouwing te bevinden. Mogelijks loopt in het uiterste noorden de ommuring van het begijnhof zelfs door het projectgebied. Er zou ook een of meerdere wegtracé(s) doorheen het onderzoeksgebied kunnen lopen.

---

⁵ Reinout Rutte en Bram Vannieuwenhuyze, *Stedenatlas Jacob van Deventer. 226 stadsplattegronden uit 1545-1575* (Bussum – Tiel, 2018).

Figuur 17. Situering van het projectgebied op de kaart van Van Deventer

3.3.2.2 Kaart van Jan Van Hanswijck (1576)

Onderstaande kaart werd opgemaakt door landmeter Jan Van Hanswijck in 1576. De kaart geraakte doorheen de eeuwen echter in een zeer slechte staat, waardoor er in 1812 aan de Mechelse kunstenaar Jan-Baptist De Noter gevraagd werd een kopie te maken. Het is deze kopie die hier wordt weergegeven (Regionale Beeldbank, nr. SME001001846). Op deze zeer gedetailleerde kaart zien we het begijnhof in zijn volle glorie. Meest in het oog springend blijft de parochiekerk. Het projectgebied is moeilijk zeer precies te situeren, maar het lijkt er op dat het bouwblok net ten noorden van de kerk (deze kaart is georiënteerd naar het oosten) doorheen het projectgebied loopt. Ook meer naar het noorden lijkt er zich bebouwing te bevinden. Mogelijks loopt in het uiterste noorden de ommuring van het begijnhof zelfs door het projectgebied. De gebouwen zelf hebben allen een zadeldak, lijken opgetrokken met bakstenen en hebben een dakpannen dakbedekking. Bij enkele kan een trapgevel herkend worden, waar bovenop een leien dak prijkt. Op de achtererven zijn behalve enkele bomen geen structuren afgebeeld. Dit betekent echter niet dat ze niet aanwezig kunnen zijn.

Er zou ook een of meerdere wegtracé(s) doorheen het onderzoeksgebied kunnen lopen.

Figuur 18. Situering van het projectgebied op de kaart van Van Hanswijck

3.3.2.3 Zicht op het begijnhof door Jan-Baptist De Noter (1565)

Volgende kaart betreft een interpretatie van een illustratie bij het werk van Guicciardini door de Mechelse kunstenaar Jan-Baptist De Noter (Regionale beeldbank nr. SME001001428). De Italiaans-Duitse koopman Lodovico Guicciardini werd geboren te Firenze op 19 augustus 1521. Deze bekende humanist en geschiedschrijver heeft verschillende invloedrijke werken op zijn palmares staan, zoals onder meer *'Commentarii delle cose più memorabili seguite in Europa, specialmente in questi Paesi Bassi, della pace di Cambrai, del MDXXIX, infino a tutto l'anno MDLX'* (1565), asook een geschiedenis van de stad Antwerpen. Echter, zijn meest bekende werk blijft ongetwijfeld de *'Descrittione di Lodovico Guicciardini patritio fiorentino di tutti i Paesi Bassi altrimenti detti Germania inferiore'*, dat in 1567 te Antwerpen werd uitgegeven door Willem Silvius. Deze geschiedenis van de Nederlanden werd uitgebreid geïllustreerd door verschillende vooraanstaande graveurs. Wanneer we de stadsgezichten bij Guicciardini bekijken, valt meteen ook de hoge graad van verwantschap op met de kaarten van

Blaeu en Hogenberg, wat te verklaren valt door het feit dat al deze kaarten terug gaan op de kaarten van Jacob van Deventer.⁶

Op deze afbeelding zien we het begijnhof vanuit het noorden, in de schaduw van de stad. Het projectgebied is te zien voor de kerk. We zien duidelijk bebouwing in dit gebied. Het lijkt te gaan om voornamelijk bakstenen gebouwen van meerdere verdiepingen met een zadeldak bedekt met dakpannen. Bovenop enkele gebouwen prijkt een leien dak. Op de achtererven zijn enkele bomen afgebeeld, maar geen andere structuren. Dit betekent echter niet dat deze niet aanwezig kunnen zijn. Ook lijken er een of meerdere wegtracés aanwezig binnen het gebied).

Het is echter onmogelijk om het projectgebied met precisie aan te duiden.

Figuur 19. Zicht op het begijnhof door J.-B. De Noter

3.3.2.4 Kaart van Braun en Hogenberg (1574)

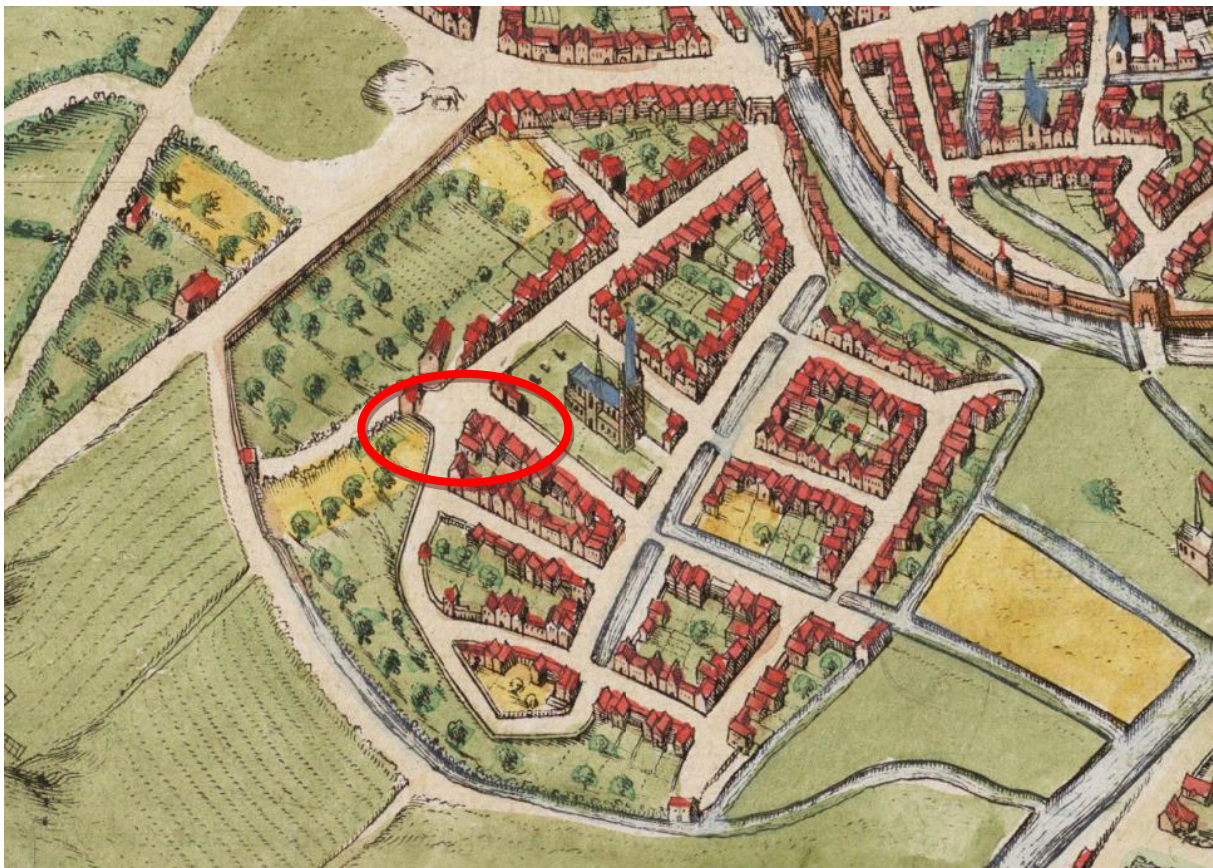
Volgende kaart is een facsimile van de kaart van Braun en Hogenberg (Regionale Beeldbank nr. SME001002155). De zogenaamde Civitates Orbis Terrarum was een stedenatlas die verscheen in 6 delen die verscheen tussen 1572 en 1617. De atlas was van de hand van Georg Braun Frans Hogenberg en zijn zoon Adam Hogenberg. Het boek is de grootste collectie stadskarten die ooit verschenen is en

⁶ Hendrik Deys, *Guicciardini Illustratus. De kaarten en prenten in Lodovico Guicciardini's 'Beschrijving van de Nederlanden' (Utrecht, 2001).*

omvat niet enkel Europese steden, maar ook Aziatische, Afrikaanse en Latijns-Amerikaanse. Een grote hoeveelheid kunstenaars werkten mee aan het project, waarbij niet enkel steden gekarteerd werden, maar vaak ook weergaven van de lokale bevolking, hun traditionele klederdracht en kenmerkende elementen uit de omgeving.

Deze kaart geeft een gelijkaardig beeld als de kaarten van Van Hanswijk en van Deventer. De gebouwen zijn hier echter eerder schematisch weergegeven. Op enkele achtererven is wel een perceelsindeling zichtbaar.

Figuur 20. Situering van het projectgebied op de kaart van Braun en Hogenberg

3.3.2.5 Kaart van Blaeu (1649)

De Atlas Novus van Willem Blaeu verscheen vanaf 1634 met zo'n 200 kaarten. Bij de laatste uitgave uit 1655 was het aantal kaarten bijna verdubbeld. De Atlas Novus vormde vervolgens de basis van de zogenaamde Atlas Maior. Het betreft hier eveneens een meerdelige wereldatlas waarvan de kaarten getekend werden door Blaeu. De atlas zelf werd samengesteld door diens zoon Willem. Op de kaart van Blaeu, die een beeld schetst van het begijnhof na de godsdiensttroebelen en de afbraak, toont dat een groot gedeelte van het Begijnhof niet langer bestaat. Verschillende bouwblokken zijn verdwenen

en ook de parochiekerk is verdwenen. We zien dat de stadsversterkingen – volgens de principes van het Italiaanse gebastioneerde stelsel – gemoderniseerd werden. Heel wat bouwblokken staan echter nog overeind. De gebouwen zijn eerder schematisch weergegeven. Er is op deze kaart nog een wegtracé aanwezig.

Het is natuurlijk moeilijk te zeggen op basis van deze kaart in hoeverre de weergave van de bebouwing overeenkomt met de realiteit. De kaart is dus moeilijk te interpreteren.

Figuur 21. Situering van het projectgebied op de kaart van Blaeu

3.3.2.6 Kaart van Villaret (1745-1748)

De Villaret-kaart werd opgemaakt tussen 1745 en 1748, in opdracht van de Franse vorst Lodewijk XV. De kaart werd vernoemd naar de Franse ingenieur-cartograaf Jean Villaret, een van de makers van deze kaart. De aanleiding tot het maken van de kaart was de Franse verovering van de Zuidelijke Nederlanden, na de slag bij Fontenoy (1745). De Franse vorst gaf na deze overwinning meteen de

opdracht om de veroverde gebieden nauwkeurig in kaart te laten brengen. Daarbij werd, door de Franse cartograaf César-François Cassini de Thury eerst een triangulatiennetwerk uitgetekend, om de kaart te kunnen laten aansluiten op de bestaande triangulatiennetwerken van Frankrijk en de Republiek der Nederlanden. Dit triangulatiennetwerk werd vervolgens door verscheidene ingenieurscartografen – waarbij François Masse en Jean Villaret als de meest vooraanstaanden gelden – gedetailleerd ingevuld. Het resultaat is een uiterst precieze kaart van de Zuidelijke Nederlanden in het midden van de achttiende eeuw, bestaande uit meer dan 80 kaartbladen.⁷

Op de Villaretkaart lijkt het er op dat het projectgebied een weinig te ver noordelijk gekarteerd wordt. Alle sporen van het oude begijnhof lijken op deze kaart geheel verdwenen te zijn en het projectgebied is gelegen in een gebied dat hoofdzakelijk voor landbouw gebruikt wordt. In het noorden kan mogelijk nog een wegtracé aanwezig zijn, het is echter mogelijk dat het gezien de onnauwkeurigheid van de kaart net buiten het onderzoeksgebied ligt.

Figuur 22. Situering van het projectgebied op de kaart van Villaret

⁷ Lemoine-Isabeau, *Les militaires et la cartographie*.

3.3.2.7 Kaart van Ferraris (1771 – 1778)

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia werden de Oostenrijkse Nederlanden gedurende de periode 1771-1778 uitgebreid in kaart gebracht. De eerste plannen voor dit project dateren al van 1751, maar het zou nog tot 1770 duren vooraleer de Keizerin haar fiat gaf aan het project. Het was Joseph-JeanFrançois, graaf de Ferraris (1726-1814) die de leiding van het project in handen kreeg. De Ferraris was een gerenommeerd generaal uit het Oostenrijkse leger, die in Wenen Cartografie studeerde en reeds op jonge leeftijd actief werd in het leger.⁸ De 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende teksten. De kaart werd in drievoud gemaakt en het exemplaar dat bedoeld was voor de landvoogd Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Nederlandse Rijksarchief te Den Haag en het Kriegsarchiv te Wenen.⁹ De Ferrariskaart had tot doel een militaire kaart te zijn, waarbij de details niet de voornaamste zorg waren, maar eerder de algemene aanduiding van hagen, grachten, rivieren en gebouwstructuren. Daarbij was het van belang dat het gebruik van de kaart zo voor de hand liggend mogelijk was. Daarbij werd overigens geen legende opgesteld, daar alle kaartelementen geacht werden duidelijk te zijn. Pas later werden legenda aan de kaarten toegevoegd.¹⁰

De Ferrariskaart bevestigt het beeld zoals te zien op de Villaretkaart. Wel lijkt het in het noorden aanwezige wegtracé meer in verval geraakt te zijn.

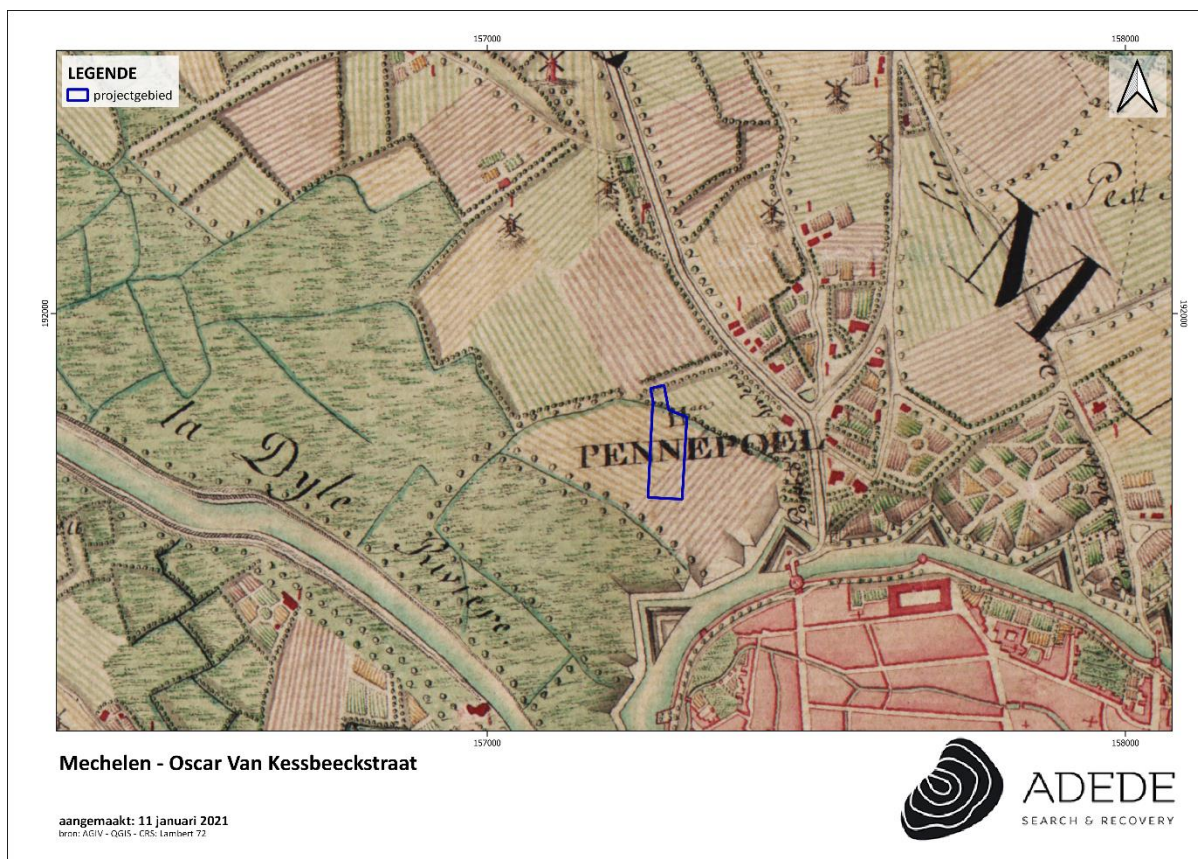
---

⁸ A. De Smet, 'Le Général-Comte de Ferraris et la carte des Pays-Bas autrichiens, in s.n., *Album Antoine De Smet* (Brussel, 1974) pp. 347-362.

⁹ W. Bracke 'De kaart van de Oostenrijkse Nederlanden door graaf de Ferraris', in: s.n., *De Grote Atlas van Ferraris* (Tielt, 2009) pp. 5-19.

¹⁰ Karen De Coene, Thérèse Ongena, Frederic Stragier, Soetkin Vervust, Wouter Bracke & Philippe De Maeyer, 'Ferraris, the Legend', in: *Cartographic Journal* 49 (2012, 1), pp. 30-42.

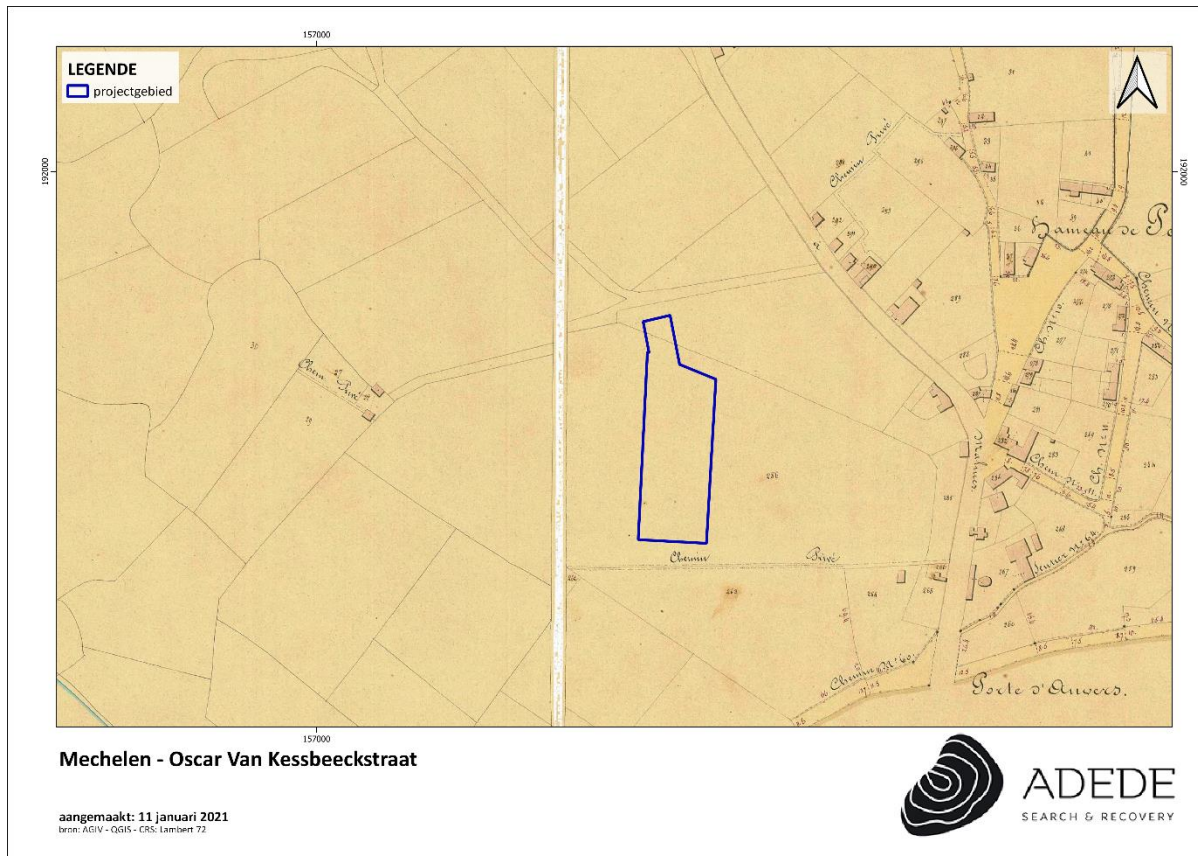

Figuur 23. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

3.3.2.8 *Atlas der Buurtwegen (1840)*

De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering van de wet van 10 april 1841 met als doel ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Er werd dus een inventarisatie gemaakt van alle 'openbare' wegen en 'private' wegen met openbare erfdienstbaarheid'. De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (sentiers). In de periode 1843-1845 werd per toenmalige gemeente een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen. Een atlas is samengesteld uit overzichtsplannen, detailplannen en tabellen. Overzichtsplannen zijn één of meerdere plannen van de betreffende atlasgemeente met aanduiding van de omtrekken van deelgebieden, die genummerd zijn; de nummering van de deelgebieden verwijst naar het nummer van het detailplan; de schaal waarin de overzichtsplannen zijn opgemaakt is meestal 1/10.000. Detailplannen zijn meestal opgemaakt op kaartschaal 1/2.500; in enkele gevallen zijn ze opgemaakt op een andere schaal, bijvoorbeeld in stedelijke centra en buitengebieden. De tabellen die

in de atlassen zijn opgenomen bevatten de wegkarakteristieken, het nummer van de buurtweg, de lengte, de oppervlakte, tabellen van de eigenaars van de aangelande percelen en tabellen van grondinneming. Ook op de Atlas der buurtwegen lijkt het projectgebied niet aan veranderingen onderhevig.

Figuur 24. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

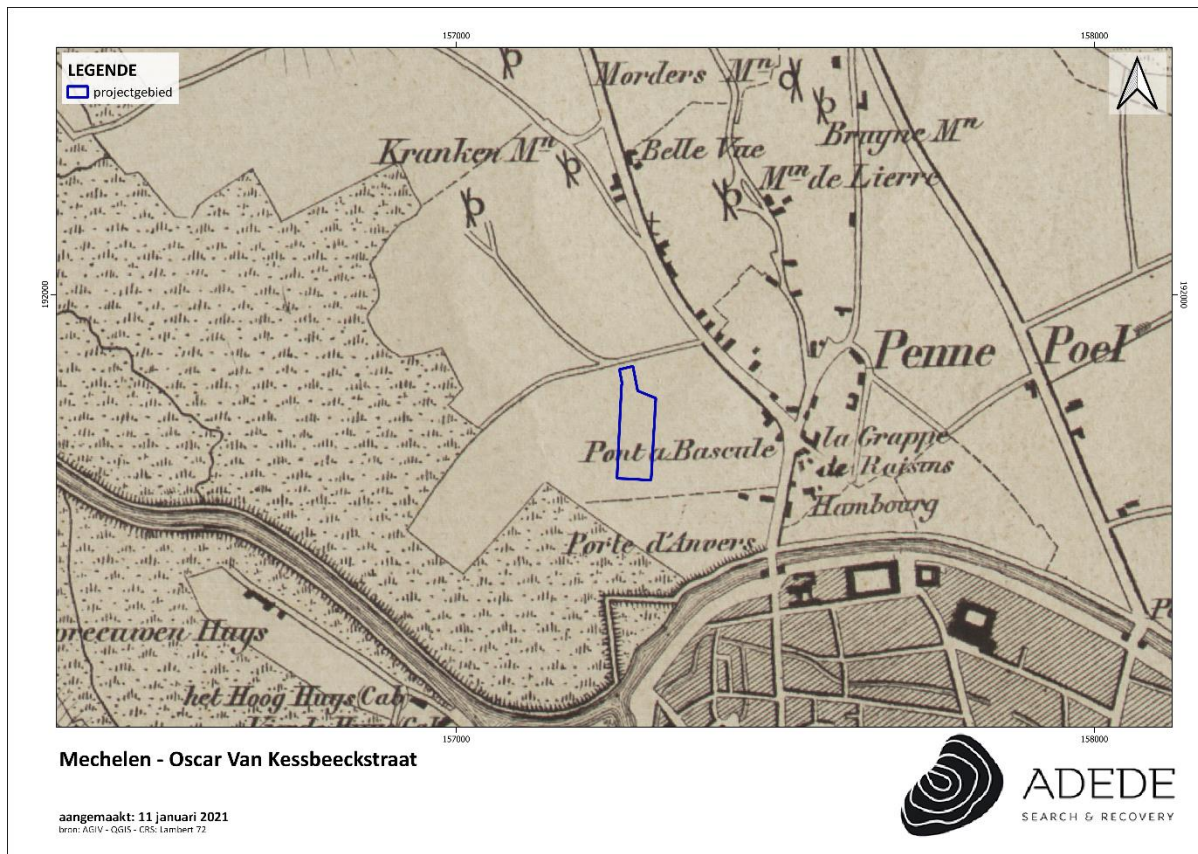
3.3.2.9 Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)

Philip Vandermaelen (1795-1869) was een autodidact cartograaf die vanwege zijn eerdere verwezenlijkingen op vlak van cartografie vanaf 1831 nauw samenwerkte met de overheid. Kort na de Belgische onafhankelijkheid richtte hij het 'Etablissement Géographique' op, een instituut dat tot 1880 zou bestaan en naast een uitgeverij van kaarten en geografische werken, ook een museum en opleidingscentrum voor cartografen was.¹¹ Aanvankelijk was zijn opdracht het karteren van de grenzen op basis waarvan de onderhandelingen gevoerd werden tussen België en Holland. Hij maakte van zijn bevoorrechte positie bij de overheid gebruik om de hand te leggen op de handgeschreven plannen van de gemeentelijke kadasters en verwierf ook de bestaande triangulaties. Daar hij kon beschikken over

¹¹ L. Wellens-De Donder, *Philippe Vandermaelen, 1795-1869* (Brussel, 1969)

een schare goed opgeleide topografen, die hij overal ten lande uitstuurde om opmetingen gaan doen, beschikte hij al snel over alle informatie om een nieuwe topografische kaart van het jonge België te maken. Een eerste kaart op schaal 1:80.000 in 25 folio's – een meesterwerk van de lithografie – werd voltooid in 1853, terwijl de 250 folio's van de kaart op schaal 1:20.000 verschenen tussen 1846 en 1854.¹² Ook op de Vandermaelenkaart zien we geen wijzigingen voor het projectgebied.

Figuur 25. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.

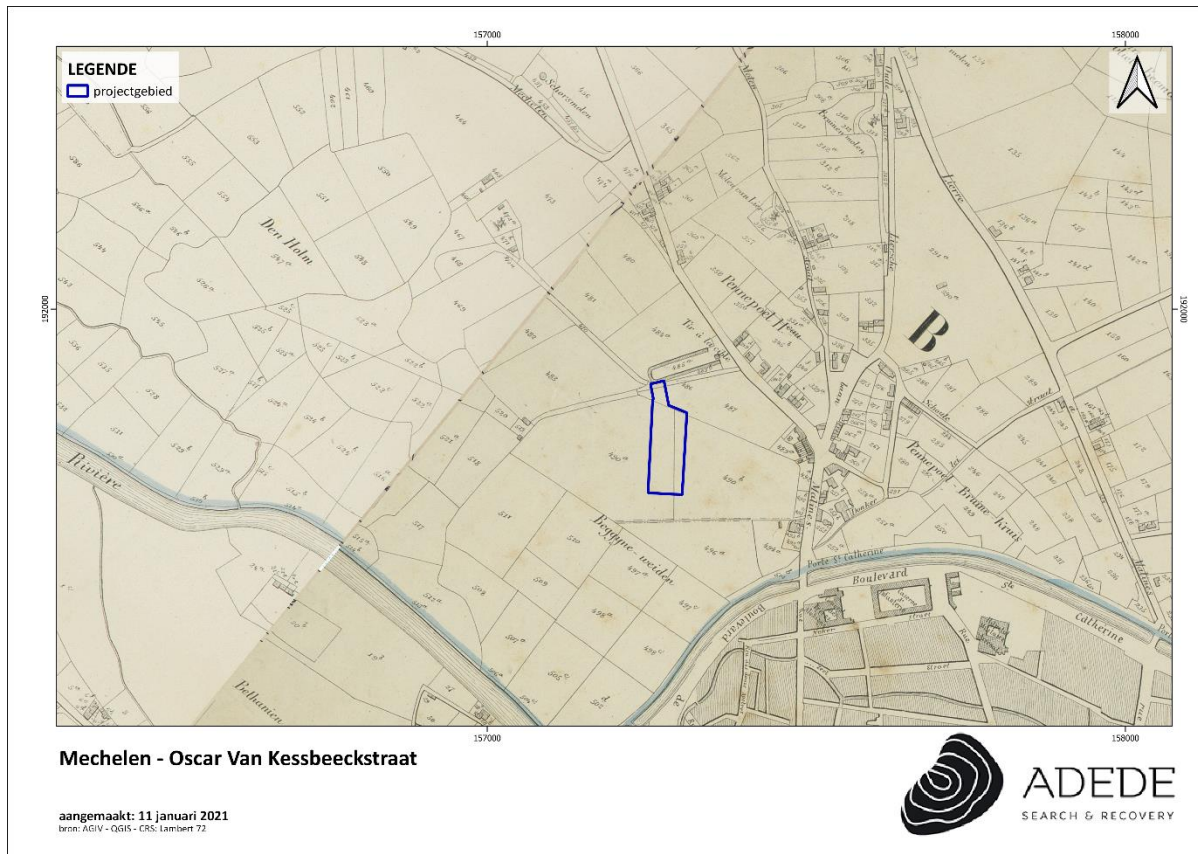
3.3.2.10 Kaart van Popp (1842 – 1879)

De Popp-kaarten zijn een verzameling kadasterkaarten die in de 19de eeuw werden uitgegeven door de Brugse drukker-uitgever Philippe Chrétien Popp (1805-1879). In 1827 werd Popp benoemd tot controleur van het kadaster in Brugge. Na de Belgische onafhankelijkheid kreeg Popp, in navolging van Philip Vandermaelen, de goedkeuring van de overheid om de Belgische kadasterplannen in de handel te brengen. De kadasterkaarten van Popp zijn dus in feite een gecommmercialiseerde versie van het

¹² C. Lemoine-Isabeau, *La carte de Belgique et l'institut Cartographique Militaire(Dépôt de la Guerre), 1830-1914* (Brussel, 1988).

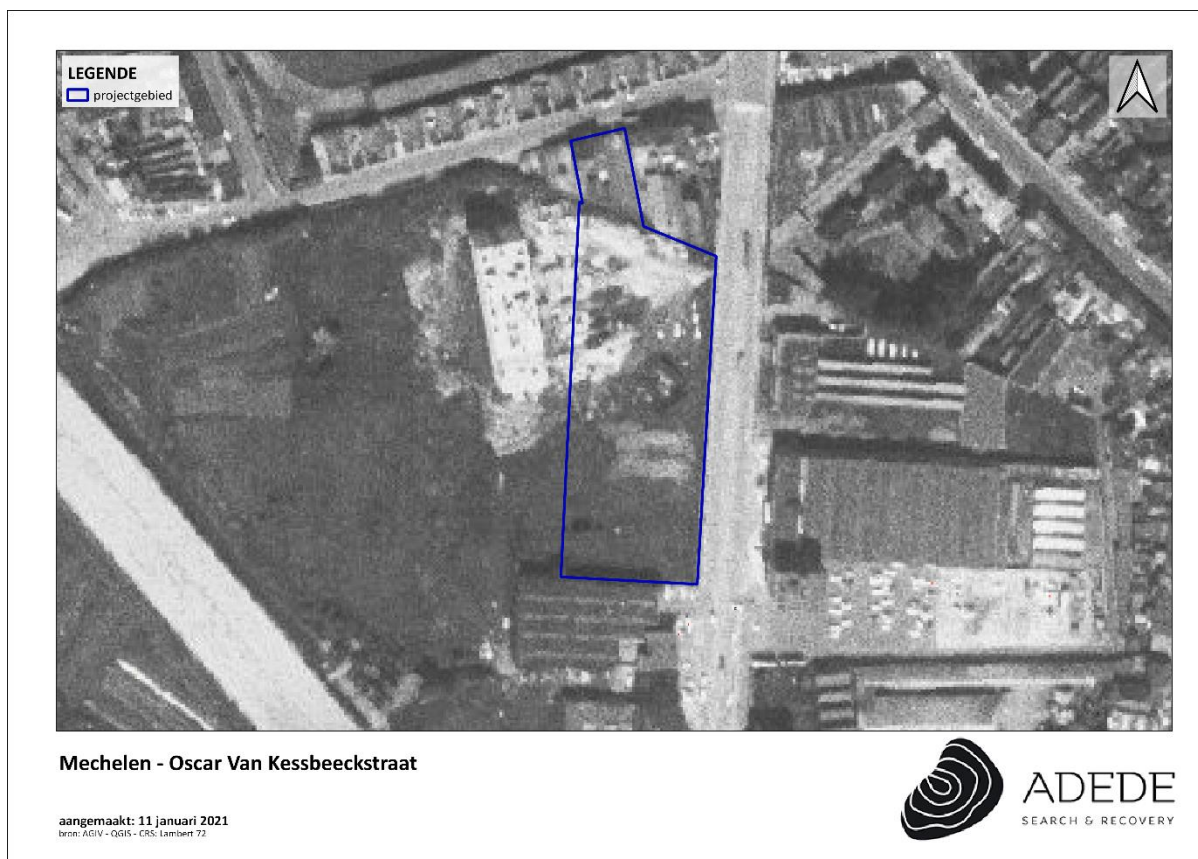
toenmalige kadaster van België en bevatten zodoende veel gegevens over perceelsindeling. Bijkomende informatie bij de kaarten werd uitgegeven in bijgaande leggers. Popp overleed voor hij zijn volledige kadastrale atlas kon afwerken. Zijn weduwe vervulde nog de plannen voor de provincie luik, maar voor sommige gebieden beschikken we niet over een kadastrale kaart van Popp. De Popp kaart bevestigt in deze het status quo.

Figuur 26. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

3.3.1 Luchtfoto 1971

Op de luchtfoto van 1971 zien we dat de verstedelijking in de omgeving van het projectgebied duidelijk is uitgebroken. We zien dat de Oscar Van Kesbeekstraat werd aangelegd. Het blok waar het projectgebied in gelegen is, blijft echter grotendeels onbebouwd. Ten zuiden van het projectgebied zien we een loods en ten westen van het projectgebied zien we een gebouw dat mogelijks in aanbouw is. De werken lijken ook voor verstoringen te zorgen in het noorden van het projectgebied. Het projectgebied zelf blijft echter geheel onbebouwd.

Figuur 27. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.

3.3.2 Luchtfoto 1979-1990

Op deze luchtfoto zien we dat het bouwblok waarbinnen het projectgebied gelegen is ondertussen volledig bebouwd werd. Het projectgebied zelf werd eveneens geheel verhard en doet op de foto dienst als parking. Op het zuidelijke gedeelte van het projectgebied vinden we een gebouw terug. Dit gebouw lijkt overeen te komen met het gebouw dat ook vandaag nog op het terrein staat.

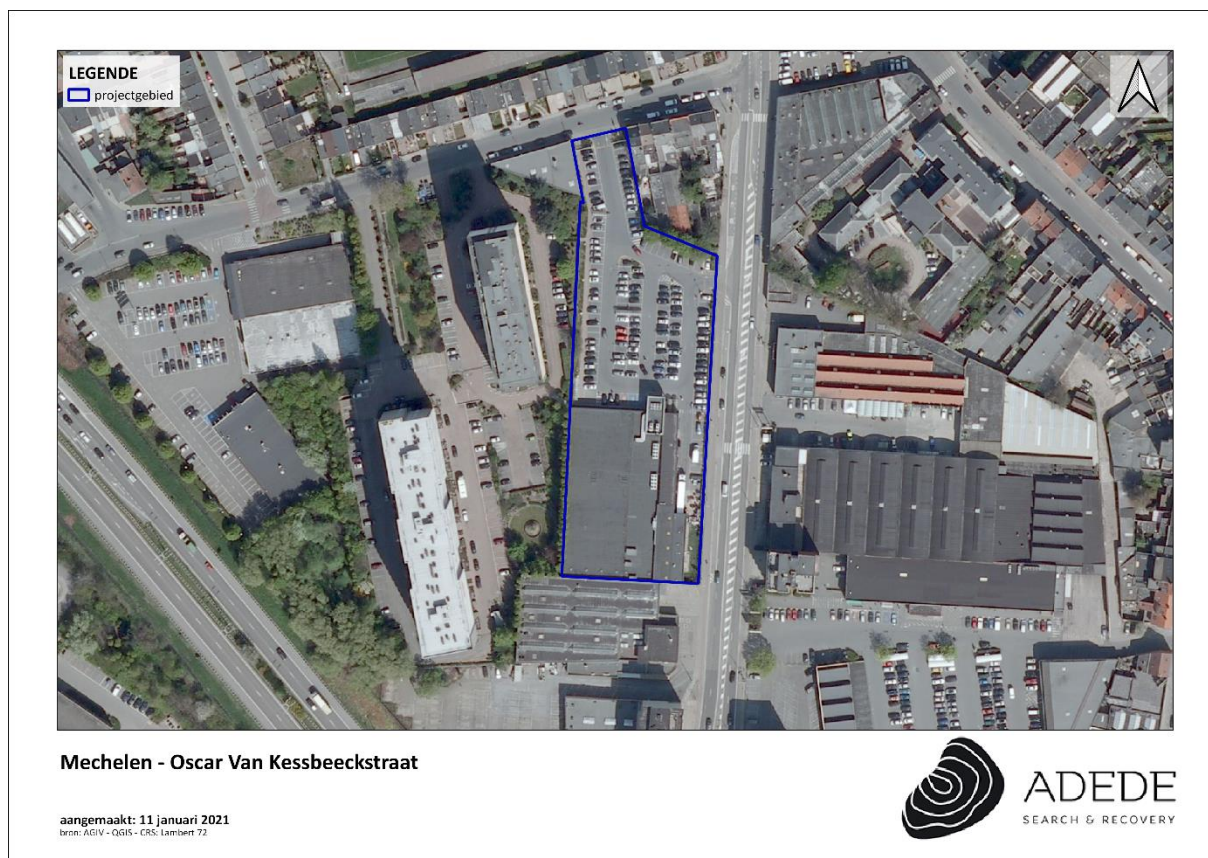

Figuur 28. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.

3.3.3 Luchtfoto 2008-2011

De luchtfoto van 2008-2011 komt overeen met deze van 1991. Het enige verschil lijkt een kleine uitbreiding van de bebouwing te zijn, in het noordoosten van het gebouw.

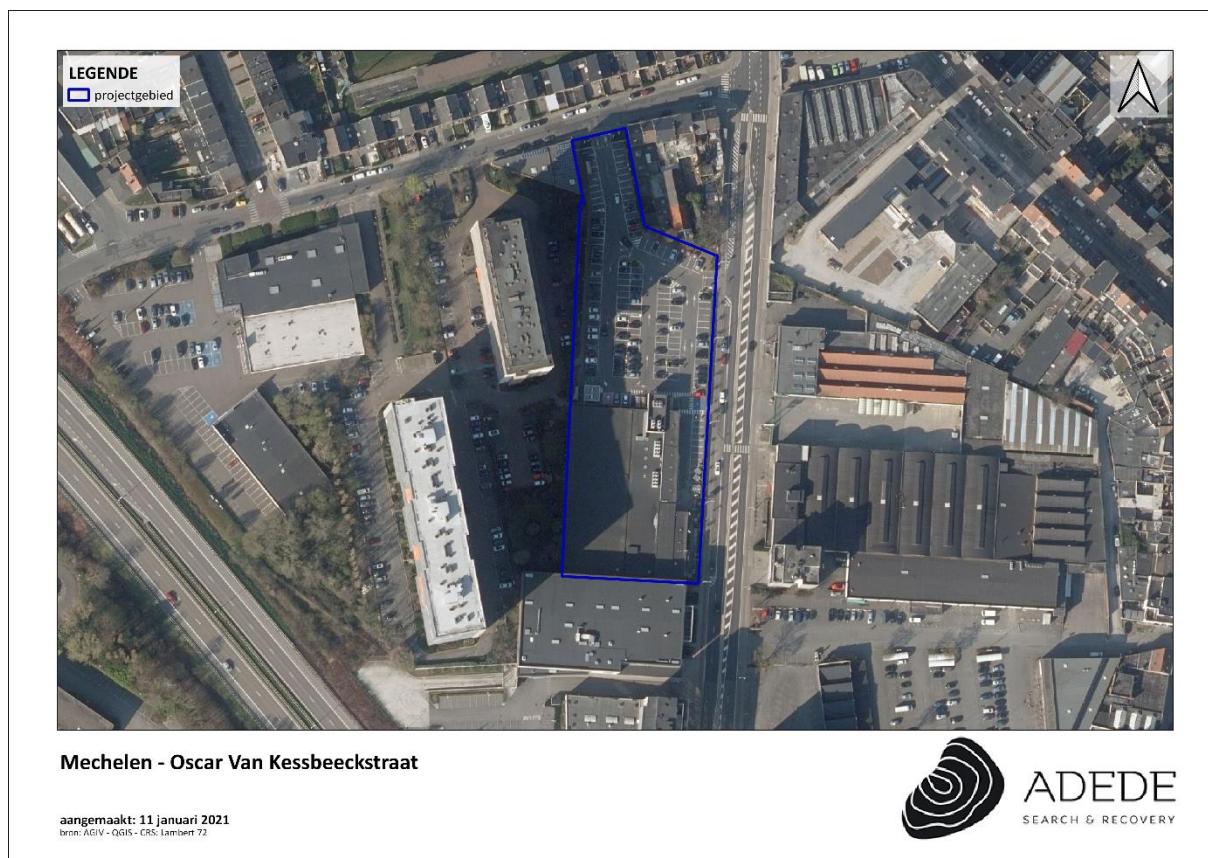

Figuur 29. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2008-2011.

3.3.4 Luchtfoto 2020

De luchtfoto van 2020 komt geheel overeen met deze van 2008-2011.

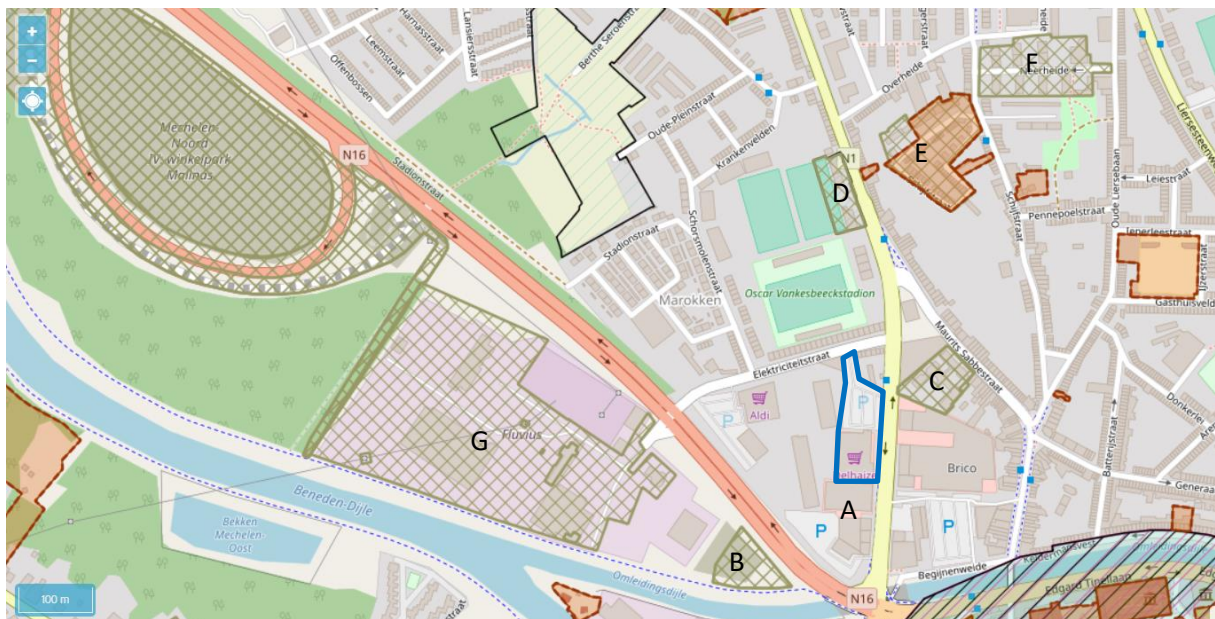
Figuur 30. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2020.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

3.4.1 Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving

In de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksgebied werden reeds verschillende archeologienotas opgesteld en werd er archeologisch onderzoek uitgevoerd. Deze staan op onderstaand kaartje weergegeven.

Figuur 31: Plan met aanduiding projectgebied (in blauw) en archeologienota's en onderzoek in de nabije omgeving (Atot en met G).¹³

A

In 2013 voerde Baac Vlaanderen een Bureauonderzoek uit naar het Perceel onmiddellijk ten zuiden van het projectgebied.¹⁴ Ook hierbij kwamen zij met het bureauonderzoek tot het besluit dat de omgeving archeologisch zeer interessant kan zijn. Om het archeologisch potentieel van het projectgebied na te gaan werden 3 proefputten aangelegd. Tijdens dit proefputtenonderzoek werden zeer belangwekkende ontdekkingen gedaan, voornamelijk in de vorm van aardewerk dat gedateerd wordt als zestiende-eeuws.

Daarbij dient echter in overweging genomen te worden dat er op een diepte van een tot anderhalve meter onder het maaiveld een recent ophogingspakket aangetroffen werd. Daaronder bevond zich een vrij dik en relatief homogeen ophogingspakket waarin het zestiende-eeuwse aardewerk werd teruggevonden. Het betreft hier een ophogingspakket dat verband houdt met de afbraak en de

¹³ Bron kaart: Geoportaal onroerend erfgoed (<https://geo.onroenderfgoed.be/#zoom=16&lat=6627943.580609277&lon=497879.74970689724>)

¹⁴ Annika Devroe, David Demoen en Robrecht Vanoverbeke, *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem. Mechelen, Oscar Van Kesbeekstraat, project Colruyt (Mariakerke, 2013).*

daaropvolgende ingebruikname van de gronden van het begijnhof. Pas onder deze laag werd het historische niveau van het begijnhof aangetroffen. Daar er zich, naast historische ophogingspakketten, geen archeologisch relevante sporen of structuren werden aangetroffen, was Baac Vlaanderen van mening dat er geen archeologisch vervolgonderzoek diende te gebeuren.

B

Voor het onderzoek aan de Eandistip werd volgende conclusie geformuleerd:

“De initiatiefnemer plant binnen het plangebied de bouw van een ondergrondse parking. Het doel van deze archeologienota was het inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied en de aan- of afwezigheid van een archeologische site. Het bureauonderzoek kon hierover geen uitsluitsel geven en een vooronderzoek in de vorm van proefputten werd opgesteld. In totaal werden acht proefputten aangelegd.

Het bureauonderzoek toonde aan dat het plangebied waardevolle archeologische resten zou kunnen bevatten van het Groot Begijnhof extra muros van Mechelen gaande van de 13e tot de 16e eeuw. De kans op oudere sporen daterend uit de ijzertijd en Romeinse periode zijn bestaand maar werden lager ingeschat.

Aan de hand van de algemene stratigrafie van de bodem en het aangetroffen sporenbestand kon de occupatiegeschiedenis van het terrein onderverdeeld worden in 1 fase, nl. tussen het ontstaan en de verwoesting van het Groot Begijnhof te Mechelen. Deze fase kan gesitueerd worden vanaf de 2e helft van de 13e eeuw tot en met de 16e eeuw.

De archeologische sporen die aangetroffen werden zijn voornamelijk muurresten en kuilen. Qua materiaal was het gros aardewerk en metalen voorwerpen. Enkele botfragmenten werden eveneens aangetroffen en mee ingezameld. De structuren en het materiaal kon verband in gebracht worden met het Groot Begijnhof van Mechelen. Dit kon besloten worden na de resultaten van het proefputtenonderzoek te vergelijken met de historische info die gegeven werd in de bureaustudie. Het potentieel op kennisvermeerdering bij verder onderzoek is erg hoog. Een opgraving kan meer informatie geven over het dagelijkse leven binnen het Groot Begijnhof van Mechelen en dit vanaf de 13e tot 16e eeuw.”¹⁵

Er werd voor een deel van het projectgebied een opgraving geadviseerd.

C

Hier werd volgend besluit aangehaald:

“Het plangebied ligt op een verhevenheid in het landschap op circa 250 m van de Dijle.

In de diepere ondergrond komen mariene afzettingen voor die behoren tot het Lid van Belsele-Waas dat deel uitmaakt van de Formatie van Boom. Vanaf het maaiveld kunnen eolische afzettingen

---

¹⁵ Linten S et al. 2019, 103

voorkomen. Gezien de ligging binnen de bebouwde kom van Mechelen geeft de bodemkaart aan dat de zone niet gekarteerd werd. In de nabijheid worden matig natte lemige zandgronden met een dikke humeuze A-horizont verwacht.

Het plangebied ligt binnen het groot begijnhof dat gesticht werd in 1370 en verwoest werd in 1578. Binnen de grenzen van het plangebied is er een gerede kans om de resten van de infirmerie dan wel van een kapel te verwachten. Op basis van deze resultaten werd geoordeeld dat een bureauonderzoek onvoldoende is en dat een vervolgonderzoek zich aandringt. Er werd gekozen voor een proefsleuvenonderzoek. Dit onderzoek geeft de beste resultaten en geeft gelijk ook een duiding en waardering aan de aangetroffen resten. De overige methodes waren twijfelachtig qua resultaat of kunnen niet worden uitgevoerd. Doordat ter plaatse van de ontwikkeling wegenis en parking ligt wordt een programma van maatregelen met uitstel van onderzoek opgesteld. Op basis van het bureauonderzoek werd een hoge verwachting opgesteld voor vuursteenvindplaatsen van jager-verzamelaars. Voor nederzettingsresten vanaf het neolithicum tot en met de volle middeleeuwen werd een hoge trefkans toegekend. Nederzettingsresten en sporen van begraving uit de late middeleeuwen krijgen een hoge verwachting toegekend. Voor de nieuwe en nieuwste tijd geldt een lage trefkans. Ter plaatse van de bestaande gebouwen wordt er geen vervolg geadviseerd. Hier zal geen nieuwe verstoring worden gerealiseerd.”¹⁶

D

In deze archeologienota kwam volgend besluit naar voren:

“Uit dit onderzoek werd duidelijk dat het gebied zich in een zone bevindt die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing. Het plangebied ligt in een gebied in de alluviale vlakte van de Dijle en wordt gekenmerkt door een licht glooiend reliëf, gelegen ten noorden van het centrum van Mechelen, binnen de historische buitenwijk Pennepoel. De bodem bestaat uit een opeenvolging van eolische afzetting van zand tot zandleem met daaronder een pakket fluviatiele afzettingen. De bodemstructuur is vermoedelijk een matig natte tot natte zandleem en kon niet nader worden bepaald omwille van de ligging in een verstedelijk gebied.

Rondom het plangebied zijn sites gekend waar archeologische sporen en vondsten zijn aangetroffen uit verschillende periodes. Er zijn resten aangetroffen uit de Steentijd, de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Op het perceel zelf is geen sprake van archeologische vondsten.

Het plangebied ligt op zo’n halve kilometer van het historische stadscentrum van Mechelen, net ten noorden van het gehucht Pennepoel. Uit historische bronnen weten we dat het noordelijke, moerassig deel van de Dijle oever bevolkt werd vanaf de komst van de Salisch-Frankische bevolkingsgroepen. Eerdere bewoning kan niet uitgesloten worden. Het gebied werd tussen het einde van de 8e eeuw en

---

¹⁶ Deville & Houbrechts 2017, 49

het begin van de 9e eeuw gekerstend werd. Het begijnenklooster ten zuiden van het plangebied werd in de 13e eeuw gesticht. Het plangebied bevindt zich in agrarisch gebied, langs de Antwerpse steenweg, net ten zuiden van een niet verder gedefinieerd gebouw. Het onverharde wandelpad met bomenrij die achter het gebouw naar de Antwerpse steenweg toe loopt, doorkruist het plangebied. In het noordwesten van het gebouw bevindt zich een houten molen. In de streek rond Pennepoel kwamen meerdere molens voor vanaf de 18e eeuw vanaf de economisch heropbloei. Vanaf de 20e eeuw werd de huidige situatie gebouwd.

Aangezien de bestaande bebouwing en verhardingen in de tweede helft van de 20e eeuw aangelegd werden, is deze zone al eerder volledig verstoord geraakt. Uit bovenstaand verwachtingsmodel werd duidelijk dat er kans is op archeologische sporen. Maar vermits de graad van de verstoring door de bestaande bebouwing en de verhardingen een aanzienlijk deel van het plangebied omvat en de resterende niet verstoorde oppervlakte te klein is, zal verder onderzoek geen significante kennisvermeerdering opleveren.”¹⁷

E

Voor deze zone werd volgend besluit geformuleerd:

“De landschappelijke ligging van het terrein op een hoger gelegen rug tussen de Dijle en de Vrouwvliet maakt dat het onderzoeksgebied op een gunstige locatie gelegen is. Gekende archeologische waarden in de nabije omgeving zijn echter beperkt. Het omvat voornamelijk enkele molens die gekend zijn van historische kaarten en die buiten het onderzoeksgebied te situeren zijn. Op enige afstand ten zuiden van het terrein bevindt zich de historische stadskern van Mechelen. Extra muros is er ook het Groot Begijnhof te vinden. In 1949 en 1962 werd de wijk De Schijf aangelegd binnen het onderzoeksgebied. De precieze impact ervan op het bodemarchief is niet gekend, maar we kunnen wel verwachten dat er minstens sprake geweest is van een beperkt negatieve impact. Tot slot is ook de afweging van de geplande bodemingrepen belangrijk in de inschatting van het archeologisch potentieel naar eventueel bijkomend archeologisch vooronderzoek toe. De geplande werken hebben betrekking op de vernieuwing van de infrastructuur en omgevingsaanleg in de wijk. Ze beslaan een oppervlakte van ca. 8100 m². De meeste geplande bodemingrepen hebben slechts een beperkt verstorende diepte. Voornamelijk een zone van 2455 m² zal verstoord worden door de geplande werken. Dit is een relatief beperkte oppervlakte. De eerder beperkte impact van de geplande werken en de beperkte zone waar diepere bodemingrepen gepland zijn, maakt dat bijkomend archeologisch vooronderzoek in het kader van de geplande werken weinig archeologisch potentieel oplevert.”¹⁸

F

---

¹⁷ Ryckebush 2017, 35-36

¹⁸ Reyns & Bruggeman 2017, 24-25

Behalve een lage verwachting wat betreft de steentijd werden voor de latere perioden volgende verwachtingen en conclusies gesteld:

“Het grondwaterregime, de natuurlijke vruchtbaarheid en de bewerkbaarheid van de bodem bepalen mee de keuze van inplantingsplaatsen voor permanente bewoning vanaf het neolithicum. Vindplaatsen van landbouwers worden gekenmerkt door grondsporen, zoals paalkuilen, haardkuilen, afvalkuilen, waterputten en graven. De informatiewaarde van deze vindplaatsen wordt bepaald door hun ingegraven sporen. Door ploegen zullen ondiepe sporen verdwijnen, diepere sporen zullen bewaard gebleven zijn. De eventuele bewaring onder de antropogene humuslaag van oudere sites en grondsporen is afhankelijk van de mate waarin het oude loopvlak is opgenomen in de oudste akkerlagen. De aanwezigheid van twee windmolens ter hoogte van de noordelijke en oostelijke grens van het onderzoeksgebied en waarvan er met zekerheid één reeds in de tweede helft van de 13de eeuw in gebruik was, is een argument om geen sporen van bewoning te verwachten binnen het onderzoeksgebied die dateren vanaf de volle middeleeuwen. In het windveld van een molen werden geen gebouwen opgetrokken. Het onderzoeksgebied ligt ten westen en ten zuiden van de twee molens, de overheersende windrichting. De sequentie van historische cartografische bronnen van het midden van de 16de eeuw tot het einde van 20ste eeuw maakt duidelijk dat het projectgebied in deze periodes nooit is bebouwd en in gebruik was voor landbouw, in de onmiddellijke omgeving van twee graanmolens. Sporen van bewoning die dateren van de nieuwe en nieuwste tijd worden niet verwacht. De aanwezigheid van sporen van bewoning die dateren uit de protohistorie en de vroege middeleeuwen kan niet worden uitgesloten. Op basis van de inrichting van het terrein in het derde kwart van de 20ste eeuw en de daarmee gepaard gaande bodemingrepen verspreid over het hele onderzoeksgebied mag er van worden uitgegaan dat de geplande bodemingrepen in het kader van groenaanleg en wegenis weinig tot geen bijkomende verstoring zullen veroorzaken.

Over een totale oppervlakte van 2327 m², verspreid over 13 stukken binnen het onderzoeksgebied, zijn bodemingrepen gepland dieper dan de reeds in het derde kwart van de 20ste eeuw uitgevoerde bodemingrepen. In die zones kon de afwezigheid van archeologisch erfgoed niet worden aangetoond op basis van de tijdens het bureauonderzoek verzamelde informatie. Door de spreiding van de reeds bestaande verstoringen en de versnippering van de geplande bodemingrepen dieper dan reeds eerder uitgevoerde bodemingrepen variëren de zones waarbinnen de kans op bijkomende verstoring van archeologisch erfgoed bestaat in oppervlakte van 7 tot 593 m². Gezien de versnippering en de beperkte omvang van de zones waarbinnen de geplande bodemingrepen dieper zullen zijn dan reeds op het einde van de 20ste eeuw uitgevoerde bodemingrepen is de kans op zinvolle waarnemingen

en kennisvermeerdering over bewoning tijdens de protohistorie en de vroege middeleeuwen bij verder onderzoek beperkt.”¹⁹

G

Het besluit binnen deze archeologienota gaf aan:

“Het plangebied (ca. 1300m²) situeert zich ten noorden van de stadskern van Mechelen, op de rechteroever van de Dijle. Het gebied ligt minder dan 100m van de Dijle verwijderd. De bodem werd gekarteerd als bebouwde zone, maar wellicht gaat het om terrein dat 2m opgehoogd werd. Het perceel waarop het plangebied zich bevindt is opgenomen in het register van verontreinigde gronden van OVAM. Op deze locatie plant Eandis nieuwe riolering en een beoveld waarvoor 36 boringen van 150m diep geplaatst dienen te worden. Deze boringen hebben een maximale diameter van 15cm, dit betekent dat het totale aantal boringen een maximale bodemverstoring van minder dan 6,4m² teweeg brengt. De nieuwe riolering zal niet dieper dan 2m aangelegd worden en op die manier geen impact hebben op het bodemarchief.

In de onmiddellijke omgeving van het plangebied bevond zich het Groot Begijnhof van in de 13de eeuw tot in 1578, toen het verwoest werd. Voor het plangebied zelf zijn nog geen archeologische waarden gekend. Historische kaarten schetsen een beeld van het landgebruik binnen het plangebied tijdens de laatste eeuwen. Van in 1550-1565 tot 1900 lag het projectgebied in onbebouwd gebied. Dit gebied werd aangeduid als weiden en moerassig gebied door de nabijheid van de Dijle. Van 1900 tot 1950 bevond er zich een elektriciteitscentrale op kolen op het terrein. Later werden dit werkplaatsen van Electrabel, later Eandis. Tegenwoordig is het projectgebied een verhoogd terrein met parkings en groen tussen enkele gebouwen van Eandis. Door de combinatie van de opname van het perceel in het register van verontreinigde gronden, de ophoging van circa 2m van het terrein en de minimale bodemingreep van de werken is verder archeologisch onderzoek niet aangewezen.”²⁰

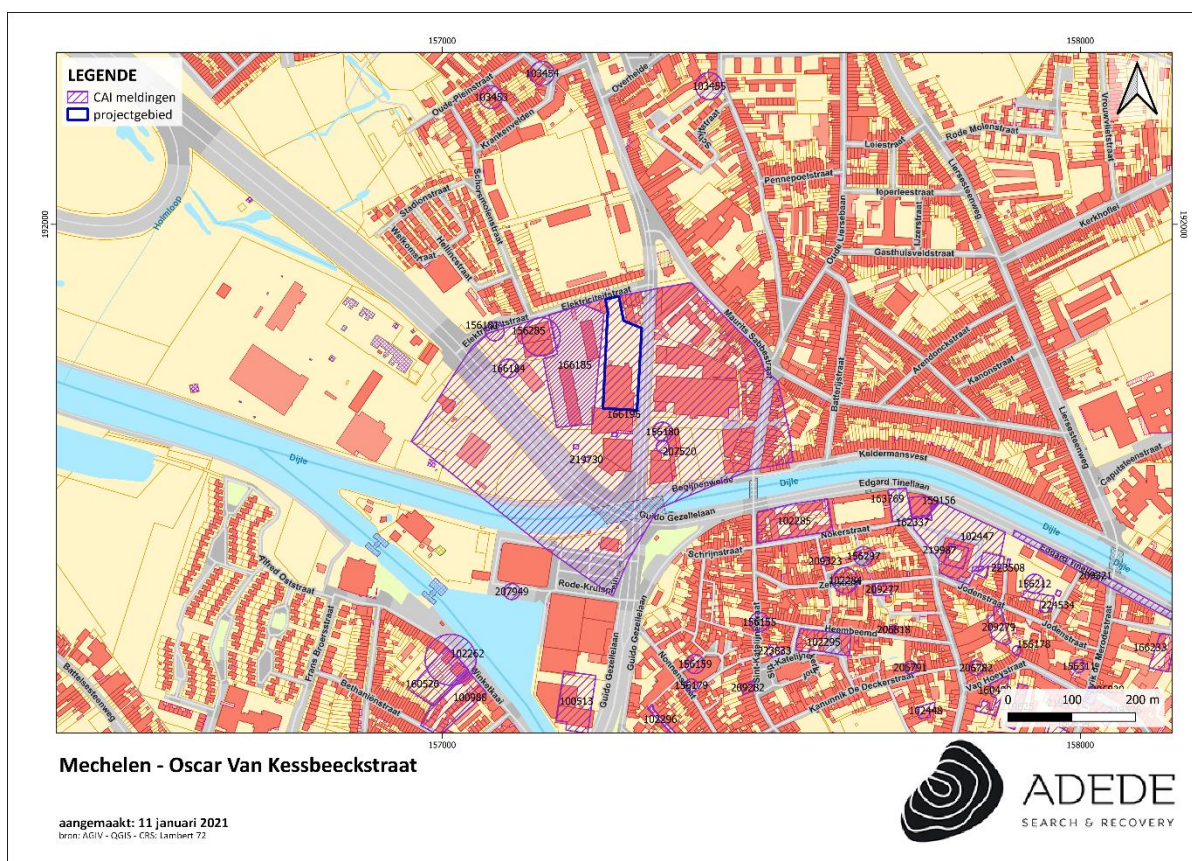
¹⁹ Geelen et al. 2020, 38-39

²⁰ Acke et al. 2016, 19

3.4.2 CAI Indicatoren

CAI-melding	Locatie	Datering	Beschrijving
166196	0m	14 ^{de} -16 ^{de} eeuw	Begijnhof. In de jaren 1370 is men met de bouw begonnen; In 1578, tijdens de godsdiensttroebelen, totaal verwoest.
156180	50m (ZO)	14 ^{de} -16 ^{de} eeuw	In 1982 werden op de parking van het warenhuis discount afvalputten, beerputten en waterputten gevonden.
207520	80m (ZO)	14 ^{de} -16 ^{de} eeuw	Sporen van funderingen, mogelijk afkomstig van het begijnhof.
219730	60m (Z)	13 ^{de} -16 ^{de} eeuw	verschillende ophogingslagen en mogelijk een greppel die tot het grachtensysteem van het begijnhof behoorde.
166184	150 m (W)	16 ^{de} eeuw	vondst van een kandelaar in waterput wordt gedateerd in de 16de eeuw
156285	100m (W)	13 ^{de} eeuw	resten van enkele begijnenwoningen van het Oud Begijnhof (1ste helft 13de eeuw). Enkele afvalkuilen met een munt van Lodewijk de Heilige (1226-1270).
207949	350m (ZW)	19 ^{de} eeuw	Macassar oil flesje (19 ^{de} eeuw)
103455	300m (NO)	18 ^{de} eeuw	Windmolen (cartografie)
103454	300m (N)	18 ^{de} eeuw	Windmolen (cartografie)
103453	350m (N)	18 ^{de} eeuw	Windmolen (cartografie)

Figuur 32. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

4 Besluit

In het kader van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de renovatie en omvorming tot appartementen van een bestaand gebouw, alsook de afbraak van een bestaande supermarkt, gevolgd door de nieuwbouw van een supermarkt en de heraanleg van de bijhorende parking, gelegen aan de Oscar Van Kesbeeckstraat te Mechelen, werd door ADEDE BVBA een bureaustudie uitgevoerd in het kader van het opstellen van een archeologische nota met uitgesteld traject.

Het doel van dit onderzoek is driedelig. Allereerst wordt op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Vervolgens wordt nagegaan hoe goed deze archeologische resten bewaard zijn en in hoeverre ze bedreigd zijn door de geplande bouwwerken. Ten slotte wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is. Op basis van beschikbare en geraadpleegde bronnenmateriaal kon binnen het bureauonderzoek de aan-of afwezigheid van een archeologische site of relevante archeologische overblijfselen binnen de contouren van het onderzoeksgebied niet met zekerheid worden aangetoond. Wel is het mogelijk een archeologische verwachting naar voor te schuiven ten einde een antwoord te kunnen bieden op de gestelde onderzoeksvragen.

Het projectgebied is gelegen net buiten de historische stadskern van Mechelen. De omgeving van Mechelen heeft een rijk verleden gekend en er werden verschillende archeologische sporen uit verschillende tijdvakken ontdekt, gaande van het mesolithicum tot de hedendaagse periode. Gezien de zeer specifieke ligging van het projectgebied binnen de contouren van het historische begijnhof dat in de dertiende eeuw net buiten de stad werd gebouwd, lijkt de archeologische verwachting zich voornamelijk hier op toe te spitsten. De intensieve bebouwing en de daaropvolgende vernielingen tijdens de godsdiensttroebelen van de zestiende eeuw, was ongetwijfeld nefast voor de bewaring van vroegere archeologische sporen. We kunnen daarom enkel een eerder hoge archeologische verwachting naar voor schuiven voor de middeleeuwen en de vroegmoderne periode. Na de verwoesting van het begijnhof in de late zestiende eeuw, bleven de terreinen immers braakliggend tot de twintigste eeuw, zoals gebleken is uit de ortho-fotografische bronnen. Dit lijkt ook bevestigd te worden door een onderzoek aan Mechelen-EANDISTip, waar onder een ophogingspakket één niveau kon worden geregistreerd dat behoort tot het historische begijnhof. Ook de verschillende CAI meldingen uit de omgeving geven aan dat de kans op het aantreffen van archeologische relictten uit deze periode reëel is.

De opdrachtgever plant de herbouw van een winkelruimte alsook de heraanleg van de bijbehorende parking. De bestaande winkel zal worden gesloopt, waarna een nieuwe winkel op bijna dezelfde locatie wordt opgebouwd. De nieuwe winkel zal gefundeerd worden op palen die op een vorstvrije diepte van ongeveer 80cm onder het maaiveld zullen worden geplaatst op een onderlinge afstand van ongeveer

5m. Ook worden hier waterafvoerleidingen en leidingen voor septiek aangelegd. Deze worden aangesloten op een nieuw geplande hemelwaterput van 10 000l (2,06m hoog, diameter 2,81m) en 2 nieuwe septische putten van 7 500l (2,16m hoog, diameter 2,25m). Deze reservoirs dienen dus meer dan 2m (ongeveer 2,5m) in de grond geplaatst te worden. Ze worden ingepland naast een nieuw gepland kelderruimte. Deze onderkeldering heeft een oppervlakte van 585m² en zal een diepte kennen van zo'n 2,4 tot 3 meter onder het bestaande maaiveld. Ze zal in het zuiden van de nieuwe winkel gelegen zijn. In het noorden van de winkel wordt nog een liftput voorzien (ongeveer 1,5m onder maaiveld). De winkel zal op palen komen te staan, waarbij de winkel dus effectief op de 1ste verdieping zal komen te liggen. Op de "gelijkvloerse" verdieping komt een parking en een ruimte voor aflevering van leeggoed te liggen. Voor de parking (en tevens voor de ruimte) wordt een betonplaat voorzien van 40cm dik. (dus een ingreep van 40cm onder maaiveld).

Ook de parking wordt heringericht, waarbij de parking heraangelegd wordt met waterdoorlatende materialen. Dit impliceert wederom een ingreep van 40cm onder het bestaande maaiveld (de bestaande parking). Verder worden groenzones voorzien en wordt centraal op de parking een infiltratiesysteem voor hemelwater aangelegd, met 10 infiltratiebekkens met een diepte van 2,49m en een inhoud van 9.620l. Uiteraard worden ook verschillende leidingen (afvoer water) aangelegd.

Deze uitvoering zal gefaseerd verlopen. In een eerste fase wordt een tijdelijke nieuwe winkel opgericht ter hoogte van de bestaande buitenparking. Een toegangszone voor bestaand verkeer wordt voorzien en een deel van de bestaande buitenparking blijft bestemd voor klanten. Tijdens deze fase zullen geen ingrepen in de bodem plaatsvinden.

In een tweede fase wordt de afbraak en heropbouw van de bestaande supermarkt gerealiseerd met ingrepen tot 2.4 meter diep en tot lokaal 3 meter.

In een derde fase wordt de tijdelijke winkel opnieuw afgebroken en zal de heraanleg van de buitenparking plaatsvinden.

De geplande werken kunnen dus zonder meer als bedreigend beschouwd worden voor het potentieel aanwezige bodemarchief. Recent onderzoek op een zuidelijk aangrenzend heeft aangewezen dat er mogelijk een 16de-eeuws ophogingspakket aanwezig is dat te verbinden is aan de opgave van het begijnhof. Ook bleek er hier een meer recent te dateren ophogingslaag aanwezig te zijn. Het is echter niet mogelijk om met deze data gefundeerde uitspraken te doen over het hier behandelde onderzoeksgebied.

Op enkele meer recente luchtfoto's zijn ook enkel bodemingrepen en nieuwe bebouwing (de huidige supermarkt) zichtbaar. Deze kunnen ook reeds gezorgd hebben voor een verstoring van het bodemarchief.

Om een onderbouwde uitspraak te kunnen doen over de al dan niet bedreigende aard van de geplande werken en over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen en structuren alsook het niveau van deze mogelijk aanwezige sporen en structuren dient een proefputtenonderzoek te gebeuren.

Het verdere verloop wordt besproken in het programma van Maatregelen.

5 Bibliografie

Acke B. & Bartholomieux B. & Trommelmans R. & Van Ransbeeck L. 2016: Archeologienota Mechelen elektriciteitsstraat, Monument VandeKerckhove

Bogemans F., 'Legende overzichtskaart Quartairgeologie Vlaanderen' (Brussel, 2005).

Bracke W. 'De kaart van de Oostenrijkse Nederlanden door graaf de Ferraris', in: s.n., De Grote Atlas van Ferraris (Tielt, 2009) pp. 5-19.

De Coene K., Ongena T., Stragier F., Vervust S., Bracke W., De Maeyer P., 'Ferraris, the Legend', in: Cartographic Journal 49 (2012, 1), pp. 30-42.

De Smet A., 'Le Général-Comte de Ferraris et la carte des Pays-Bas autrichiens, in s.n., Album Antoine De Smet (Brussel, 1974) pp. 347-362.

Devroe A., Demoen D. en Vanoverbeke R., Archeologische prospectie met ingreep in de bodem. Mechelen, Oscar Van Kesbeeckstraat, project Colruyt (Mariakerke, 2013).

Geelen N., Arckens M., De Beenhouwer J. 2020. Archeologienota Mechelen Neerheide, FODIO

Lemoine-Isabeau C., Les militaires et la cartographie des Pays-Bas méridionaux et de la principauté de Liège à la fin du XVIIe et au XVIIIe siècle (Brussel, 1984).

Lemoine-Isabeau C., 'Eugène Henry Frick' in: Lexicon der Geschichte der Kartografie (1986, boek 1) pp. 242-243.

Lemoine-Isabeau C., La carte de Belgique et l'institut Cartographique Militaire (Dépot de la Guerre), 1830-1914 (Brussel, 1988).

Linten S., Van Laere E., Van Remoorter O. 2019. Archeologienota Mechelen, Eandistip, BAAC Vlaanderen

Parker G., Military Revolution: Military innovation and the rise of the west, 1500-1800 (Cambridge, 1988).

Pillans B. & Gibbard P., 'The Quaternary period', in: F.M. Gradstein, J.G. Ogg & A.G. Smith, The Geological Time Scale (Cambridge, 2004) pp. 979-1010.

Reyns N. & Bruggeman J. 2017. Archeologienota Mechelen Schijfstraat, All-Archeo

Rutte R. & Vannieuwenhuyze B., Stedenatlas Jacob van Deventer. 226 stadsplattegronden uit 1545-1575 (Bussum – Tielt, 2018).

Ryckebusch L. 2017. Archeologienota Oscar van Kessbeeckstraat 43-51, RAAP

Van Uytven R., 'Stadsgeschiedenis in het Noorden en het zuiden' in: Algemene Geschiedenis der Nederlanden 2, pp. 187-253.

Vrielinck S., Grootse plannen. De kadastrale Atlas van België van P.C. Popp: genese en datering (1840- 1880) (Amsterdam, 2018).

Wellens-De Donder L., Philippe Vandermaelen, 1795-1869 (Brussel, 1969).

Geopunt.be

Cai.onroerenderfgoed.be

Inventaris.onroerenderfgoed.be

6 Lijst van figuren

Figuur 1: Funderingsplan - en kelderruimte nieuwe winkel.....	- 12 -
Figuur 2: Doorsnede nieuwe winkel (links is de kelderverdieping zichtbaar, centraal de paalfunderingen, rechts een diepere liftput)	- 12 -
Figuur 3: Fase 1.....	- 13 -
Figuur 4: Fase 2.....	- 14 -
Figuur 5. Fase 3.....	- 14 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de Traditionele Landschappenkaart.....	- 24 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.....	- 25 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	- 26 -
Figuur 9. Hoogteprofielen van het projectgebied.....	- 27 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.....	- 28 -
Figuur 11. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.....	- 29 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.....	- 30 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.....	- 31 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.....	- 32 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 33 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 34 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op de kaart van Van Deventer	- 37 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de kaart van Van Hanswijk.....	- 38 -
Figuur 19. Zicht op het begijnhof door J.-B. De Noter	- 39 -
Figuur 20. Situering van het projectgebied op de kaart van Braun en Hogenberg.....	- 40 -
Figuur 21. Situering van het projectgebied op de kaart van Blaeu	- 41 -
Figuur 22. Situering van het projectgebied op de kaart van Villaret	- 42 -
Figuur 23. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.....	- 44 -
Figuur 24. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.....	- 45 -
Figuur 25. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.	- 46 -
Figuur 26. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.....	- 47 -
Figuur 27. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.	- 48 -
Figuur 28. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.	- 49 -
Figuur 29. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2008-2011.	- 50 -
Figuur 30. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2020.	- 51 -
Figuur 31: Plan met aanduiding projectgebied (in blauw) en archeologienota's en onderzoek in de nabije omgeving (Atot en met G).	- 52 -

Figuur 32. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied. .... - 59 -